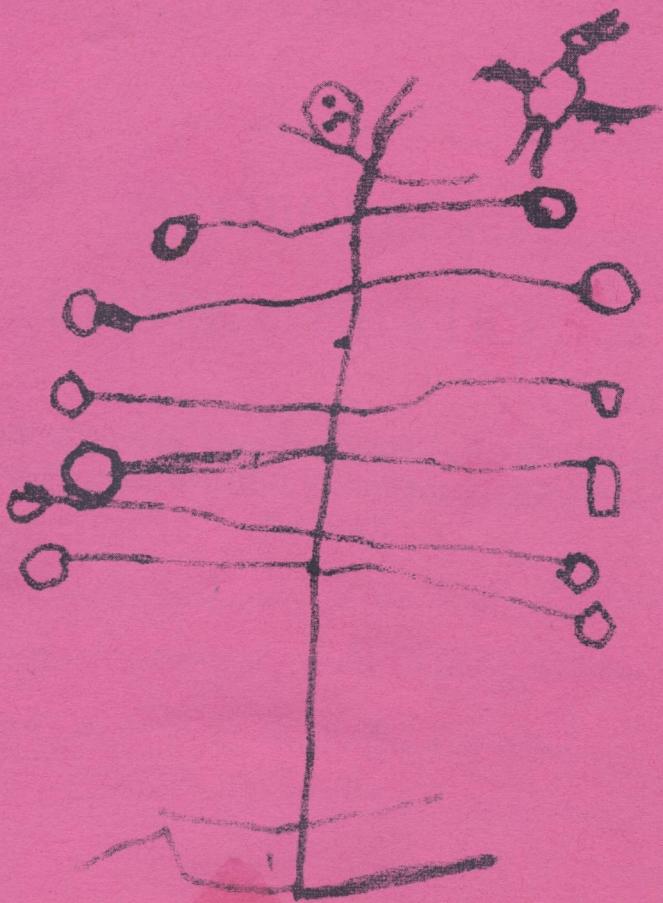

ВАСИЛЬ
ГОЛОБОРОДЬКО

«СОЛОВЕЙКУ, СВАТКУ, СВАТКУ...»

Василь Голобородько

«СОЛОВЕЙКУ,
СВАТКУ, СВАТКУ...»

**МІФОПОЕТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ОБРЯДУ СВАТАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ
КАЗКАХ**

Частково на Олексю Канву з Вересня
з нової книги автора В. Голобородько
5.10.05 р. в м. Луганськ

Видання Гуртка із вивчення
українських народних казок
«ЛЕТЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ»
у м. Луганському
2002 р.

«Соловейку, сватку, сватку...» - це друга фольклористична розвідка, присвячена декодуванню українських народних казок, відомого українського письменника, лауреата національної премії імені Тараса Шевченка, магістра української філології. Перша праця цього ж автора під назвою «Ой вінку, мій вінку...» була видрукована у 1999 році в м. Алчевську окремою брошурою та згодом опублікована на сторінках республіканського часопису «Українська культура» в числах 7-8, 9-10, 11-12 за 2000 рік. Ця публікація за підсумками конкурсу редакційною колегією була визнана кращим матеріалом року та відзначена журнальною премією.

Видання здійснене коштом автора.

В оздобленні обгортки брали участь:
Павлусь Голобородько (6 р.) - малюнок,
Євген Голобородько - каліграфія.

«СОЛОВЕЙКУ, СВАТКУ, СВАТКУ...»

Соловейку, соловейку,
ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто є пташка маленька,
той, у кого голос тоненький,
той, хто щебече трьома голосами;
ти - той, хто є пташка маленька, а тому
ти всім, хто тебе бачить, подобаєшся,
ти - той, у кого голос тоненький, а тому,
ти всім, хто тебе чує, дуже подобаєшся,
ти - той, хто щебече трьома голосами:
що один твій голос - гарний,
що другий твій голос - кращий,
що третій твій голос - найкращий, а тому
ти всім, хто чує твої три голоси,
ще дужче подобаєшся -
відгадкою такої загадки
ти - сам увесь;

ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто буває у вишневому садку,
той, хто сідає на вишневу гілку,
той, хто бачить, як навесні сіють мак;
ти - той, хто буває у вишневому садку,
ти - той, хто сідає на вишневу гілку,
ти - той, хто бачить,
як навесні сіють мак

/мак загадує загадку про самого себе за ознаками:
те, що засівається,
той, чиїх зерняток є багато,
той, чиї зернятка є чорні,
той, чия маківка є червона,
той, чия головка є золота,
те, що їдять,
те, що солодке –
відгадкою такої загадки є сам мак/:

як оруть на мак,

як скородять на мак,
як засівають мак,
як сходить мак,
як росте мак,
як полють мак,
як сапають мак,
як зеленіє мак,
як розцвітає мак,
як одцвітає мак,
як поспіває мак,
як жнуть мак,
як в"яжуть мак,
як складають мак,
як возять мак,
як молотять мак,
як віють мак,
як продають мак,
як трутъ мак,
як їдять мак -
відгадкою такої загадки
ти - сам увесь.

II

Соловейку, соловейку,
ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто є пташка маленька,
той, у кого голос тоненький,
той, хто щебече трьома голосами;
ти - той, хто є пташка маленька, а тому
ти всім, хто тебе бачить, подобаєшся,
ти - той, у кого голос тоненький, а тому
ти всім, хто тебе чує, дуже подобаєшся,
ти - той, хто щебече трьома голосами:
що один твій голос - гарний,
що другий твій голос - крацій,
що третій твій голос - найкрацій, а тому
ти всім, хто чує твої три голоси,
ще дужче подобаєшся -
відгадкою такої загадки
ти - сам увесь;

дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, хто є пташкою маленькою»
до одного із трьох старостів, до парубка,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка

/слово «маленький», яке має значення
«невеликий розміром, незначний величиною»,
є загадкою слова «миленький», яке має значення
«той парубок, якого кохає дівчина»,
на підставі збігу спільної ознаки в обох цих словах
- схожого звучання обох слів:
як слово «маленький» звучить подібно
до слова «миленький»,
так і слово «миленький» звучить подібно
до слова «маленький» –
відгадкою такої загадки-слова
є один із трьох старостів,
парубок, якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким/:

як ти, соловейку, є пташкою маленькою, а тому
ти всім, хто тебе бачить, подобається,
так і один із трьох старостів,
парубок, якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із старостами її сватати,
дівчині подобається -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина сподівається у своїй хаті,
коли той прийде із старостами її сватати

/слово «соловейко», яке має значення
«маленький перелітний корисний птах родини
горобиних з сірим оперенням, самець якого
чудово співає, особливо в період гніздування»,
є загадкою слова «сватко», яке має значення
«пестливо до сват: людина, яка за дорученням
того, хто хоче одружитися, або його рідних,
сватав обрану особу»,
на підставі збігу спільної ознаки в обох цих словах
- наявності суфікса -к-, який надає
пестливого відтінку обом цим словам:
як слово «соловейко»
містить у своєму складі суфікс -к-, який надає
пестливого відтінку цьому слову,
так і слово «сватко»
містить у своєму складі суфікс -к-, який надає
пестливого відтінку і цьому слову –
відгадкою загадки-слова «соловейко»,
є слово «сватко» -
яким дівчина називає одного із трьох старостів,
парубка, якого дівчина кохає,
до якого дівчина пестлива / -
ти, соловейку, - сватко;
дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, у кого голос тоненький»

до одного із трьох старостів, до парубка,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка:
як ти, соловейку, маєш голос тоненький, а тому
ти всім, хто тебе чує, дуже подобаєшся,
так і один із трьох старостів,
парубок, якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрий вечір!»,
коли прийде із старостами її сватати,
дівчині дуже подобається -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів,
парубок, якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина сподівається у своїй хаті,
коли той прийде із старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрий вечір!»,
коли прийде із старостами її сватати -
ти, соловейку, - сватко;

дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, хто щебече трьома голосами:
що один твій голос - гарний,
що другий твій голос - кращий,
що третій твій голос - найкращий»
до усіх трьох старостів
- до парубка, до підстарости та старости -
творить загадку про усіх трьох старостів:
як ти, соловейку, хто щебече трьома голосами,
що один твій голос - гарний, а тому
ти всім, хто чує твій гарний голос,
ще дужче подобаєшся,
так і один із трьох старостів,
парубок, якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,

та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрій вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати,
дівчині ще дужче подобається -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
якого дівчина кохає,
парубок, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина сподівається у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрій вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати -
ти, соловейку, - сватко;

як ти, соловейку, хто щебече трьома голосами,
що другий твій голос - крацький, а тому
ти всім, хто чує твій крацький голос,
ще дужче подобаєшся,
так і один із трьох старостів,
підстароста, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрій вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати,
дівчині ще дужче подобається -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів,
підстароста, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрій вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати -
ти, соловейку, - сватко;
як ти, соловейку, хто щебече трьома голосами,
що третій твій голос - найкрацький, а тому

ти всім, хто чує твій найкращий голос,
що дужче подобаєшся,
так і один із трьох старостів,
староста, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
хоч би тільки слово «добрий вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати,
дівчині ще дужче подобається;
так і один із трьох старостів,
староста, який для дівчини є миленьким,
та якого дівчина побачить у своїй хаті,
коли той прийде із двома старостами її сватати,
та який промовить
не тільки слово «добрий вечір!»,
коли прийде із двома старостами її сватати

/соловейку, ти називаєшся словом «соловейко»,
а слово "соловейко", яке має значення
«маленький перелітний корисний птах родини
горобиних з сірим оперенням, самець якого
чудово співає, особливо в період гніздування»,
є загадкою слова «слово», «законне слово»,
яке має значення «обрядові вирази, обов'язкові
у народних обрядах, наприклад весільних»,
на підставі збігу спільноти ознаки в обох цих словах
- схожогозвучання обох слів:
як слово «соловейко» звучить подібно до слова «слово»,
так і слово «слово» звучить подібно до слова "соловейко"
відгадкою такої загадки-слова
є «слово», «законне слово»,
звичайні слова старостів на сватанні/,

а ще й розкаже небилицю
про куницю - красну дівицю

/як твій, соловейку, спів нам усім подобається,
хоч ми й не знаємо, про що ти співаєш,
так і старости небилиця дівчині ще дужче подобається, хоч вона й

знає, що в ній не про те гадається,
про що мовиться/,

дівчині ще дужче подобається -
ти, соловейку, - сватко.

Соловейку, соловейку,
ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто буває у вишневому садку,
той, хто сідає на вишневу гілку,
той, хто бачить,
як навесні сіють мак

/мак загадує загадку про самого себе за ознаками:
те, що засівається,
той, чиїх зерняток є багато,
той, чиї зернятка є чорні,
той, чия маківка є червона,
той, чия головка є золота,
те, що їдять,
те, що солодке -
відгадкою такої загадки є сам мак/ -

відгадкою такої загадки
ти - сам увесь;

дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, хто буває у вишневому садку»
до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
але ішле не сватає її,
не приходить разом зі своїми старостами
до її хати,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка, який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
але ішле не сватає її,
не приходить разом зі своїми старостами
до її хати:

як ти, соловейку, буваєш у вишневому садку,
щоб так і один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб парубок уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати -
ти, соловейку, - сватко;

дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, хто сідає на вишневу гілку»
до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка, який зустрічається на вулиці
із нею, яка ужа ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами

у її хаті,
коли той прийде із старостами її сватати:
як ти, соловейку, буваєш у вишневому садку,
як ти, соловейку, сідаєш на вишневу гілку,
щоб так і один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка ужа ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли той прийде із старостами її сватати, -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка ужа ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати -
ти, соловейку, - сватко;

дівчина, прикладаючи твою ознаку
«бути тим, хто бачить,
як навесні сіють мак»

/мак загадує загадку про самого себе за ознаками:
те, що засівається,
той, чиїх зерняток є багато,
той, чиї зернятка є чорні,
той, чия маківка є червона,

той, чия головка є золота,
те, що їдять,
те, що солодке -
відгадкою такої загадки є сам мак;

прикладаючи ознаки маку
«бути там, що засівається»,
«бути тим, чиїх зерняток є багато»,
«бути тим, чиї зернятка є чорні»,
«бути тим, чия маківка є червона»,
«бути тим, чия головка є золота»,
«бути тим, що їдять»,
«бути тим, що солодке»
до дорослої дівчини, дівки,
у якої вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,

— слово «сіяти», яке має значення
«кидати зерно, насіння звичайно в оброблену землю,
певним способом розтрощуючи, розсилаючи його»,
є загадкою слова «засівати», яке має значення
«з'являючись, виростаючи на шкірі, покривати її
/про вуса, бороду, веснянки/»,
на підставі збігу спільної ознаки в обох цих словах
- схожого звучання обох слів:
як слово «сіяти»
звучить подібно до слова «засівати»,
так і слово «засівати»
звучить подібно до слова «сіяти» -
відгадкою такої загадки-слова
є слово «засівати»,
поява волосся на геніталіях дорослої дівчини, дівки,-

у якої волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у якої волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у якої відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,

у якої відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у якої відтепер є незайманість,
яка буде відбрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,

— слово «їсти», яке має значення
«споживати їжу»,
є загадкою слова, яке не вимовляють у присутності дітей,
яке має значення «здійснювати злягання»,
на підставі збігу спільноЯ ознаки в обох цих словах
— схожогозвучання обох слів:
як слово “їсти” звучить подібно
до слова, яке не вимовляють у присутності дітей,
із значенням «здійснювати злягання»,
так і слово, яке не вимовляють у присутності дітей,
із значенням «здійснювати злягання»,
звучить подібно до слова «їсти» —
відгадкою такої загадки-слова
є слово, яке не вимовляють у присутності дітей,
із значенням «здійснювати злягання»,
перше злягання молодих, яке буде можливим
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори, —
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка/

до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці
із нею, яка ужеходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,

парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка, .
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як ідять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка, який зустрічається на вулиці
із нею, яка ужеходить у вінку,
та про себе, яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,

як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відбрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка:
як ти, соловейку, буваєш у вишневому садку,
як ти, соловейку, сідаєш на вишневу гілку,
як ти, соловейку, бачиш, як навесні сіють мак,
як ти, соловейку, бачиш те, що найдрібніше за все на світі,
як ти, соловейку, бачиш те, чого ніхто не бачить,
щоб так і один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка ужеходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сидав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні

у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сидав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість.,

те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як ідять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка -
ти, соловейку, - сватко.

Соловейку, соловейку,
ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто буває у вишневому садку,
той, хто сідає на вишневу гілку,
той, хто бачить, як навесні сіють мак -
відгадкою такої загадки ти - самувесь;

дівчина, прикладаючи твої ознаки
«бути тим, хто буває у вишневому садку»,
«бути тим, хто сідає на вишневу гілку»,
«бути тим, хто бачить, як навесні сіють мак»
до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли приайде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:

у неї не тільки вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї не тільки волосся на геніталіях уже багато,
як посіяні макових зерняток,
у неї не тільки волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкаштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
яка буде відбрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як ідять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
але дівчина ще и вишиває два рушники старостам,
але дівчина ще и вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов'їними вічками»

/вишивання «солов'їні вічка», яке має значення
«особлива техніка вишивання»,
є загадкою вишиваного «соловейка», який має значення
«вишитий маленький перелітний корисний птах родини
горобиних з сірим оперенням, самець якого
чудово співає, особливо в період гніздування»,
на підставі того, що вишивання «солов'їні вічка»
є частиною стосовно цілого вишиваного «соловейка»:
як вишивання «солов'їні вічка»
є частиною стосовно цілого вишиваного «соловейка»,
так і вишиваний «соловейко»
є цілим стосовно частини
вишиваного «солов'їні вічка» -
відгадкою такої вишиваної загадки

є вишиваний «соловейко»;

вишиваний «соловейко», який має значення
«вишитий маленький перелітний корисний птах родини
горобиних з сірим оперенням, самець якого
чудово співає, особливо в період гніздування»
є загадкою соловейка, який має значення
«маленький перелітний корисний птах родини
горобиних з сірим оперенням, самець якого
чудово співає, особливо в період гніздування»
на підставі спільної назви:

як вишиваний «соловейко» називається словом соловейко,
так і соловейко називається словом соловейко -
відгадкою такої вишиваної загадки
є соловейко;

соловейко, який має ознаку
«бути тим, хто є пташкою маленькою»
є загадкою одного із трьох старостів,
парубка, якого дівчина кохає,
парубка, якого дівчина називає «мilenький»,
на підставі збігу спільної ознаки,
схожогозвучання обох цих слів:
як слово «маленький»
звучить подібно до слова «мilenький»,
так і слово «мilenький»
звучить подібно до слова «маленький» -
відгадкою такої загадки
є парубок, якого дівчина кохає,
парубок, якого дівчина називає
соловейко/;

дівчина, яка вишиває два рушники старостам,
дівчина, яка вишиває хусточку парубкові,
прикладаючи твої, соловейку, ознаки
«бути тим, хто буває у вишневому садку»,
«бути тим, хто сідає на вишневу гілку»,
«бути тим, хто бачить, як навесні сіють мак»
до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці

із нею, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
вона вже вишиває два рушники старостам,
вона вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов»нimi вічками»,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка, який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,

та про себе, яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
вона вже вишаває два рушники старостам,
вона вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов'їними вічками»:
як ти, соловейку, буваєш у вишневому садку,
як ти, соловейку, сідаєш на вишневу гілку,
як ти, соловейку, бачиш, як навесні сіють мак,
як ти, соловейку, бачиш те, що найдрібніше за все на світі,

як ти, соловейку, бачиш те, чого ніхто не бачить,
щоб так і один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,

бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
вона вже вишиває два рушники старостам,
вона вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори

та вишиває їх «солов'їними вічками» -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї волосся на геніталіях уже багато,
як посіяні макових зерняток,
у неї волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
бе вона вже, бач, доросла дівчина, дівка,
вона вже вишиває два рушники старостам,
вона вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори

та вишиває їх «солов'їними вічками»
ти, соловейку, - сватко.

Соловейку, соловейку,
ти загадуєш загадку про самого себе за ознаками:
той, хто буває у вишневому садку,
той, хто сідає на вишневу гілку,
той, хто бачить, як навесні сіють мак:
як орють на мак,
як скородять на мак,
як засівають мак,
як сходить мак,
як росте мак,
як полють мак,
як сапають мак,
як зеленіє мак,
як розцвітає мак,
як одцвітає мак,
як поспіває мак,
як жнуть мак,
як в'яжуть мак,
як складають мак,
як возять мак,
як молотять мак,
як віють мак,
як продають мак,
як трутъ мак,
як їдять мак -
відгадкою такої загадки
ти - сам увесь;

дівчина, прикладаючи твої ознаки
«бути тим, хто буває у вишневому садку»,
«бути тим, хто сідає на вишневу гілку»,
«бути тим, хто бачить, як навесні сіють мак»
до одного із трьох старостів, до парубка,
який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,

приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї не тільки вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї не тільки волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї не тільки волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
вона не тільки вже вишиває два рушники старостам,
вона не тільки вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солоп'їними вічками»,
але вона також поводить себе належно звичаю,
але вона також робить усе по Правді:
як мак вирощують і роблять все у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори:
як оруть на мак у належну пору,

так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як скородять на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як засіавть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сходить мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як росте мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як полють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сапають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як зеленіє мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як розцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як одцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як поспіває мак у належну пору,

так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як жнуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як в»яжуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як складають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як возять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як молотять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як віють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як продають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як трутъ мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як їдять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,

коли у неї буде відібрана незайманість,
творить загадку про одного із трьох старостів,
про парубка, який зустрічається на вулиці
із нею, яка уже ходить у вінку,
та про себе, яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї не тільки вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї не тільки волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї не тільки волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки після звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
вона не тільки вже вишиває два рушники старостам,
вона не тільки вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов'їними вічками»,
але вона також поводить себе належно звичаю,

але вона також робить усе по Правді:
як мак вирощують і роблять усе у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як орють на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як скородять на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як засівають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сходить мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як росте мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як поплють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сапають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;;
як зеленіє мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як розцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -

береже свою незайманість до весільної комори;
як одцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як поспіває мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як жнуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як в'яжуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як складають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як взять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як молотять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як віють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як продають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як трутъ мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -

береже свою незайманість до весільної комори;
як їдять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
коли у неї буде відібрана незайманість:
як ти, соловейку, буваєш у вишневому садку,
як ти, соловейку, сідаєш на вишневу гілку,
як ти, соловейку, бачиш, як навесні сіють мак,
щоб так і один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї не тільки вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї не тільки волосся на геніталіях уже багато,
як посіяних макових зерняток,
у неї не тільки волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,
як золота макова головка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,

як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
вона не тільки вже вишиває два рушники старостам,
вона не тільки вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов'їними вічками»,
але вона також поводить себе належно звичаю,
але вона також робить усе по Правді:
як мак вирощують і роблять все у належну пору,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як оруть на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як скородять на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як засівають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сходить мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як росте мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як полють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сапають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -

береже свою незайманість до весільної комори;
як зеленіє мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як розцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як одцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як поспіває мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як жнуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як в'яжуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як складають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як возять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як молотять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як віють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе надежно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -

береже свою незайманість до весільної комори;
як продають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як трутъ мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як їдять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
коли у неї буде відібрана незайманість -
відгадкою такої загадки
є один із трьох старостів, парубок,
який зустрічається на вулиці
із дівчиною, яка уже ходить у вінку,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
приходив разом зі своїми старостами
до її хати,
та яка хоче, щоб один із трьох старостів,
парубок, уже сватав її,
сідав разом зі своїми старостами
у її хаті,
коли прийде із старостами її сватати,
бо вона вже, бач, доросла дівчина, дівка:
у неї не тільки вже засіялося волосся на геніталіях,
як сіють мак навесні,
у неї не тільки волосся на геніталіях уже багато,
як посіяні макових зерняток,
у неї не тільки волосся на геніталіях чорного забарвлення,
як посіяні макові зернятка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкрасивіше за все на світі,
як розквітла маківка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
те, що найкоштовніше за все на світі,

як золота макова головка,
у неї не тільки відтепер є незайманість,
яка буде відібрана
тільки після звичайного сватання,
тільки під час звичайної весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
як їдять мак,
коли буде можливим перше злягання молодих,
те, що найсолідніше за все на світі,
як макові зернятка,
вона не тільки вже вишиває два рушники старостам,
вона не тільки вже вишиває хусточку парубкові -
вибирає гарні узори
та вишиває їх «солов»їними вічками»,
але вона також поводить себе належно звичаю,
але вона також робить усе по Правді:
як мак вирощують і роблять все у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як оруть на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як скородять на мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як засівають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сходить мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як росте мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по правді -
береже свою незайманість до весільної комори;

як полють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як сапають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як зеленіс мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як розцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як одцвітає мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як поспіває мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як жнуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як в»яжуть мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як складають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як взятий мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;

як молотять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як віють мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як продають мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як трутъ мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори;
як їдять мак у належну пору,
так і дівчина поводить себе належно звичаю,
так і дівчина робить усе по Правді -
береже свою незайманість до весільної комори,
коли буде можливим перше злягання молодих,
коли у неї буде відібрана незайманість, - ти, соловейку, - сватко!

жовтень 2002 р. м. Луганське

ЗМІСТ

ВСТУП

Розділ 1. Казка - міфопоетичний текст про одруження парубка і дівчини

1.1. Казка - текст про одруження парубка і дівчини

1.2. Прикмети обряду сватання, які виявлялися попередніми дослідницями казки.

1.2.1. Визначення різних аспектів українського обряду сватання, які є планом змісту казки.

1.2.2. Термін «сватання» /«сватати»; «свати»/ у плані виразу казки.

1.2.3. Попередні казкознавці про обряд сватання у плані виразу казки.

1.3. Казка - міфопоетичний текст про одруження парубка і дівчини.

Розділ 2. Міфопоетична трансформація різних аспектів українського обряду сватання в українських народних казках

2.1. Сватання: обряд, у якому бере участь двоє старостів.

2.2. Сватання: обряд, у якому з самого початку не бере участі парубок.

2.3. Сватання: обряд, у якому старости увійшовши у хату, де живе дівчина, розповідають небилицю.

2.4. Сватання: обряд, у якому дівчина «колупає піч».

2.5. Сватання: обряд, у якому дівчина пов"язує двом старостам два рушники.

2.6. Сватання: обряд, у якому на знак остаточної погодженості сторін, хтось із батьків дівчини дає старостам свій хліб - друга, завершальна частина обряду «обміну хлібом».

Висновки

Список використаної літератури

ВСТУП

Питання семантики народної казки, зокрема зв"язку казки із етнографічним субстратом того чи іншого народу, хоч і було темою багатьох наукових досліджень, в яких над висвітленням її /семантики/ займалося не одне покоління казкознавців, але попри те і досі лишається зовсім не вирішеним. Семантика казки, зокрема східнослов'янської казки, розшукується в культурах різних етносів: або так званих примітивних народів, або на ранніх щаблях розвитку культурних націй.

Найбільший вплив на сучасників та на наступні покоління казкознавців має гіпотеза В. Я. Проппа, видатного російського дослідника казки, про те, що казка містить у собі уламки, різної міри збереженості, обряду ініціації, тобто посвячення молоді у статус дорослих. Хоча слідів такого обряду у східних слов'ян, у тому числі і в українців, не зафіксовано ні етнографами, ні істориками. Перу цього ж автора належать і роботи, які містять припущення, яке стосується етнографічного субстрату народної казки. Проте етнографічний субстрат цей автор не пов"язує з жодним із історично синхронних йому етносів, заперечує в той же час наповнення етнографічного субстрату конкретною звичаєвою поведін-

кою того або іншого етносу, а натомість робить гіпотетичні припущення стосовно того, що в казці знайшли відображення якіс звичаї, що практикувалися у процесі одруження, які тепер, мовляв, уже є зниклими і тому невідомими нам. І в цьому випадку одне невідоме, тобто зміст казки, пояснюється іншим невідомим, тобто неіснуючими звичаями, які буцімто існували в давнину і в такому от видгляді. Українські дослідники казки, які в своїх працях затворюють питання змістового наповнення казки, залишаються в межах згаданих припущень російського дослідника казки В.Я. Проппа.

Необхідність даного дослідження виникає саме через те, щоб у ньому по-новому розглянути питання семантики казки, зокрема української народної казки.

Визначення параметрів змістового наповнення української народної казки дасть змогу точніше визначити жанр так званої чарівної казки, обґрунтует національну принадлежність української казки /зовсім відкидаються припущення по-передніх українських дослідників казки, зокрема М.П. Драгоманова, про запозичення українською казкою окремих мотивів, а то й сюжетів/, виявити телевологію цього важливого культурного утворення в житті українського народу та місце казки в культурі українців на протязі всієї історії його існування - від часів прайсторичних, ще індоєвропейських, до сьогоднішнього часу.

Відсутністю досліджень про семантику української народної казки зумовлена актуальність цієї роботи.

Об'єктом дослідження роботи є українська народна казка в записах та публікаціях XIX та XX століття, а також як порівняльний матеріал, казки інших народів у записах та публікаціях XIX та XX ст.

Предметом дослідження є міфopoетична трансформація аспектів українського обряду сватання, яка здійснюється за допомогою різних поетичних тропів: мета-фори та метонімії, в текстах українських народних казок.

Виявлення у казках різних казкових сюжетів семантики казки, її етнографічного субстрату, зокрема деяких аспектів українського обряду сватання – це і є метою і завданням дослідження. Данна робота передбачає:

- довести, ґрунтуючись на плані виразу казки, що казка, зокрема українська народна казка, так звана чарівна казка, тематично присвячена зображеню процесу одруження парубка і дівчини від початку їхнього знайомства і аж до весілля;

- розглянути прикмети обряду сватання, які виявляються у казці попередніми дослідниками казки;

- визначити різні аспекти українського обряду сватання, які є планом змісту казки, використовуючи для того етнографічний опис обряду українського сватання;

- розглянути змістовне наповнення терміну «сватання» /«сватати»; «свати»/, який зустрічається у казкових текстах, тобто у плані виразу казки;

- проаналізувати міркування попередніх казкоznавців про обряд сватання, який вони віднаходять за різними казковими реаліями та казковими діями;

- навести теоретичне обґрутування того, що казка є міфopoетичним текстом, повноцінним семіотичним знаком, який має план виразу, метафоричний план

виразу, і план змісту, номінативний, тому й казка має розумітися не буквально, але метафорично;

- витлумачити семантику деяких казкових мотивів, які мають своїм змістом певні аспекти українського обряду сватання.

РОЗДІЛ I

Казка - міфopoетичний текст про одруження парубка і дівчини

1.1. Казка - текст про одруження парубка і дівчини

Кожна справжня казка, власне казка /так звана «чарівна» казка/, присвячена зображеню одруження парубка і дівчини. Таке припущення, робочу гіпотезу, можна зробити із буквального розуміння плану виразу казки, бо в кожній справжній казці ідеться про одруження героя казки з героїною казки. У казці і в плані виразу її, і в плані змісту /як потім виявиться/ розробляється та сама тема: одруження парубка і дівчини; у казці на тематичному рівні план виразу і план змісту збігаються, але тільки на тематичному, бо план виразу і план змісту казки не є тотожними.

Казка є повноцінним семіотичним знаком, у якому те, що позначає і те, що позначається розміщуються асиметрично, що дозволяє використовувати ту саму мовну одиницю для вираження різного змісту. /17, с. 47/.

Візьмемо навмання три власні казки із збірника «Дерев”яне чудо», щоб відшукати у плані виразу їх лексичні одиниці та словосполучення, що належать до семантичного поля, яке нас цікавить, тобто до «одруження», у найширшому його розумінні: від настання дорослоті героїв казки і аж до завершення весілля.

Казка СУС 510 «Свиняче вбрання»: «Юліанка, чи дерев”яне чудо»: «оженився», «перстень», «за мене піти», «мені за жону бути», «за вітця іти», «за жону бути», «вінчатися», «піду за жону», «іти вінчатися», «за свого вітця йти», «золотий перстень», «бути жоною», «вони повінчалися», «моя жона» /10, с. 12-17/.

Казка СУС 315 «Звірине молоко»: «Адамик»: «він їй полюбився», «любитися», «дав би за нього дівку», «перстень», «дав за нього свою дівку», «принцеса мусила за нього піти», «свадьбу робити», «на свадьбі», «подивимося свадьбу», «так гудуть, так іграють», «перстень», «вінчатися», «повінчалися», «іграли, пили /на ве -сіллі/», «закликав тестя» /10, с. 19-31/.

Казка СУС 502 «Мідний поб»: «Овріяш»: «цар мав дівку», «його дуже полюбили царські дівки», «полюбила», «дівку дастъ за жону», «найстарша дівка», «середуша дівка», «найменша дівка», «цар дав за нього свою найменшу дівку», «другі дві віддав», «на свадьбі», «зяті», «свої жони», «швагри», «два зяті», «жебаловка /носова хустина/», «із двома шваграми», «вдвох з жоною».

Тож якщо у казці і в плані виразу її, і в плані змісту мова іде про одруження парубка і дівчини, то в ній також у прихованому за метафорами вигляді знаходиться і такий важливий етап одруження, як обряд сватання. Бо одруженням парубка і дівчини не є тільки заключний етап цього процесу, який за звичаєм тривав від одного до двох років /14, с. 157/, тобто весільний обряд, воно включає в себе і початок цього процесу - парування молоді, відвідування ними вулиці і вечорниць, і середину цього процесу - обрядове, звичайне сватання па-

рубка до дівчини.

У текстах казок зустрічаються слова «вечорниці» / «досвітки» / -СУС 480" В «Мачуха і падчерка», казка «Цорка і пасербиця» /32, с. 365-371/; «сватання» / «сватати» / - СУС 560 «Чарівний перстень» казка «Божа тростка» /27, с. 55-57/ ; «весілля» / «одруженнЯ» / в тій самій казці /27, с. 55-57/. І хоч ці слова у плані змісту казки не мають того значення, в якому вони вжиті у плані виразу казки, тобто мають метафоричне значення, але їхня присутність у тексті казки є ніби підказкою слухачам казки стосовно того, що казка містить саме ці три найголовніші етапи одруження парубка і дівчини, тому вони приховано, під різними реалізованими метафорами - казковими мотивами - містяться у плані змісту казки.

У казці, у кожній окремій казці певного сюжетного типу та його варіантів, актуалізуються та реалізуються не всі відразу аспекти обряду сватання, а тільки окремі з них, у кожному випадку /у кожному окремому сюжеті/ різні, але в сумі усіх сюжетів ці аспекти сватання актуалізуються та реалізуються всі без жодного винятку.

У пропонованій роботі ми спробуємо розшукати давній український звичай сватання в українських народних казках, бо він у них знаходиться не на поверхні тексту, а в латентному, прихованому вигляді, під оболонкою різного роду поетичних тропів /метафор, метонімій і т. п./.

1.2. Прикмети обряду сватання, які виявлялися попередніми дослідниками казки.

1.2.1. Визначення різних аспектів українського обряду сватання, які є планом змісту казки. Попередні дослідники казки віднаходили прикмети обряду сватання у казках, причому їхні твердження про присутність обряду сватання у казках розподіляються на дві групи: а/ дослідники слідом за казковим текстом, тобто слідом за планом виразу казки, розуміючи його буквально, тавтологічно повторюють маніфестацію слова «сватання» /«сватати», «свати»/ у казкових текстах; б/ дослідники вбачають обрядові дії, які принадлежні традиційному сватанню, під різними казковими діями, які прямо в тексті казки цим словом не називаються.

- Перед тим, як розпочати розгляд цих двох груп прикмет сватання, що їх виявляють казкоznавці, наведемо опис обряду сватання, яким він фіксується в етнографічній літературі, для того, щоб чітко знати, які саме аспекти сватання знаходяться у плані змісту казки, за метафоричним планом виразу її. Скористаємося описом обряду сватання, що його здійснив Хв. Вовк у своїй праці "Етнографічні особливості українського народу". Наводимо далі цей стислий, але змістовний опис повністю. «Сватання. Скоро питання про шлюб між молодими людьми вирішено, наречений звертається до своїх батьків з проханням послати сватів до батьків нареченого. У свати запрошуєть двох досить літніх та поважаних господарів, і принаймні один з них мусить бути родичем нареченого, найчастіше його дядько. В призначений час, майже завжди ввечері, свати, чи старости, взявші з собою хліб, пляшку горілки та конче палиці в руки - як знак своєї посольської місії, - виrushaють до хати нареченого. Дуже часто із ними йде

і наречений зі своїм дружком. Постукавши у вікно, вони просяють, щоб їх пустили до хати, посилаючись на пізню годину та на свою втому з дороги. В хаті починається нарада, чи впускати, чи не впускати, і, звичайно, вирішують питання позитивно. Жених з дружком зостається завше в сінях та починають розшукувати наречену, що її мати обачно вже вислала з хати, а старости входить до хати та, після звичайного привітання, виймають з мішка хліб, цілють його та віддають господареві. Той також цілує хліб та кладе його на стіл і питається старостів, хто вони такі та куди йдуть. Тоді старости починають оповідати небувалу історію, що ніби вони мисливці, гнали куницю та запримі -тили, що вона сковалась у цій хаті, та що вони бажають знайти її. Їм одповідають висловом недовір'я та пропонують іти собі геть по-доброму. Тоді старости проголошують, що сила на їхньому боці, бо вони в запасі мають ще двох козаків у сіннях, та кличуть жениха з дружком. Ті входять і тягнуть за собою й наречену, що відповідно противиться такому насильству. Тоді свати звертаються до матері нареченої з прямою пропозицією віддати дочку за їхнього парубка. Жених тим часом стоїть біля входу до хати, в тому місці, де стоять коцюби, а наречена, засоромившись, має відійти до печі – домашнього вогнища - та колупати її нігтем. Вислухавши пропозицію, мати звертається до батька, а потім вони обое разом питаютимуться у дочки: чи піде вона за пропонованого жениха? Після спосилання на волю батьків та умовлянь з їхнього боку, щоб вона сама висловилася, дочка нарешті дає згоду, а тоді батько наказує принести що-небудь, «щоб пов’язати цих волоцюг та насильників». Невіста приносить рушники, давно вже приготовані для цього, пов’язує ними старостів через плече, а женихові затикає вишивану хустку за пояс. Потім сватам дають хліб, і церемонія кінчається на тому, що свати виймають з-за пазухи пляшку з горілкою, частують господарів та змовляються про час заручин. Потім усі розходяться, а жених з цього часу має право відкрито приходити до нареченої та проводити з нею ночі. Цим кінчується перший акт весільних обрядів...» /8, с. 195-196./.

Тепер спробуймо із наведеного опису українського обряду сватання виокремити базисні аспекти його /атрибути, дії, дієвих осіб і т. ін./, які і є планом змісту різних казкових метафор у тих епізодах казки, які в плані змісту відповідають сватанню: сватання: обряд, заради якого настає дорослість парубка /старости під час настання дорослості парубка/;

сватання: обряд, заради якого настає дорослість дівчини /старости під час настання дорослості дівчини/;

сватання: обряд, заради якого парубок відвідує вечорниці /старости під час відвідування вечорниць парубком/;

сватання: обряд, заради якого дівчина відвідує вечорниці /старости під час відвідування вечорниць дівчиною/;

сватання: обряд, який можливий тільки після звичайних вечорниць парубка і дівчини/;

сватання: обряд, у якому вимовлені старостами слова є для дівчини наймилішими за все на світі і тому вони порівнюються у пісні зі співом соловейка, а самі старости - із соловейком;

сватання: обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини;

сватання: обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини і які мають бути не кровними родичами;

сватання: обряд, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною;

сватання: обряд, метою якого для парубка є висватати любу дівчину;

сватання: обряд, у якому старости або заходять у хату або ні /старости або приходять сватати дівчину або ні/ - альтернатива, яка стосується дівчини;

сватання: обряд, у якому дівчина або дає свою згоду на одруження із парубком, або не дає - альтернатива, яка стосується парубка;

сватання: обряд, перед самим здійсненням якого актуалізуються старости;

сватання: обряд, у якому хоч і відіграють важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому є парубок;

сватання: обряд, який здійснюється тільки увечері;

сватання: обряд, який здійснюється тільки увечері: етимологія;

сватання: обряд, у якому бере участь двоє старостів;

сватання: обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі;

сватання: обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі, один з яких має бути родичем по крові /дядьком/ парубкові;

сватання: обряд, у якому старости беруть участь для того, щоб він завершився позитивно, щоб сторона дівчини прийняла хліб сторони парубка і натомість дала їм свій хліб, щоб відбувся «обмін хлібом» - магічне ім'я старости: Вернигопа;

сватання: обряд, у якому старости беруть участь для того, щоб він завершився позитивно, щоб дівчина дала свою згоду, тоді дівчина зніме свій перший дівочий зелений вінок - магічне ім'я старости: Вирвидуб;

сватання: обряд, у якому старости беруть участь для того, щоб він завершився позитивно, щоб дівчина дала свою згоду, тоді дівчину на весіллі «обкрутят» , тобто покриють жіночим убором - магічне ім'я старости: Крутівус;

сватання: обряд, у якому старости, прийшовши до хати, де живе дівчина, підходять під вікно;

сватання: обряд, у якому з самого початку не бере участі парубок;

сватання: обряд, у якому з самого початку не бере участі дівчина;

сватання: обряд, йдучи виконувати який, старости беруть із собою палиці;

сватання: обряд, у якому старости повідомляють сторону дівчини про те, що парубок, за якого вони прийшли сватати дівчину, є уже дорослим - стукають у вікно чи в хату палицею; стукають палицею об долівку в хаті;

сватання: обряд, йдучи виконувати який старости беруть із собою хліб;

сватання: обряд, у якому старости, увійшовши до хати та подаючи хліб батькові дівчини, цілють його, а батько дівчини, прийнявши їхній хліб, також його цілує - перша, початкова, частина обряду «обміну хлібом»;

сватання: обряд, йдучи виконувати який старости беруть із собою горілку;

сватання: обряд, у якому старости, увійшовши у хату, де живе дівчина, розпо

відають небилицю;

сватання: обряд, у якому старости повідомляють сторону дівчини про звичайні вечорниці парубка - розповідають небилицю про полювання;

сватання: обряд, у якому дівчина «колупає піч»;

сватання: обряд, у якому парубок, коли його покличуть до хати, стає у тому місці хати, де знаходиться хатнє начиння: кочерга, чаплія, лопата, віник і т. п.;

сватання: обряд, у якому вирішальне слово належить дівчині;

сватання: обряд, у якому дівчина пов"язує двом старостам два рушники;

сватання: обряд, у якому дівчина дарує парубкові хусточки;

сватання: обряд, у якому на знак остаточної погодженості сторін хтось із батьків дівчини дає старостам свій хліб - друга, завершальна, частина обряду «обміну хлібом»;

сватання: обряд, після позитивного завершення якого, дівчина знімає перший дівочий зелений віноч;

сватання: обряд, після позитивного завершення якого, дівчина на весіллі надіває другий дівочий золотий віноч;

сватання: обряд, який у разі позитивного його завершення, вважається половиною зробленої /виконаної/ у процесі одруження парубка і дівчини справи;

сватання: обряд, після позитивного завершення якого, відкривається для парубка і дівчини перспектива весільної комори;

сватання: обряд, після позитивного завершення якого, старости стають не потрібними парубкові, вони вже більше ніколи в його житті йому не знадобляться;

сватання: обряд, у якому, в разі позитивного його завершення, старости беруть участь у перетворенні дівки на молодіцю.

Тут варто зазначити, що десять перших із наведених вище аспектів сватання хоч і стосуються сватання парубка до дівчини, але іше не є власне сватанням, а тільки його звичаєвою передумовою. П'ять же останніх аспектів стосуються наслідків позитивного сватання. Аспекти, які містяться між цими двома групами, стосуються власне сватання.

1.2.2. Термін «сватання» /«сватати»; «свати»/ у плані виразу казки. Сватання у казці не є сватанням у плані змісту її за значенням цього казкового мотиву, але є метафорою якоїсь іншої акції, теж принадлежної до процесу одруження, за збігом їхніх окремих ознак. Так само ми маємо розглядати не тільки сватання у плані виразу казки, але й казкове одруження, казкове народження дитини і т. ін. Слово «сватати» має домінантне, обрядове значення, пряме, а також поряд із ним і переносне значення: 1. За дорученням того, хто хоче одружитися, або його рідних, просити згоди на шлюб в обраної особи та її батьків. 2. переносне, розмовне. Посилено пропонувати кого-небудь на якусь посаду; умовляти когось узятися за якусь справу; вербувати, запукати, заангажовувати. /22, т. 4, с. 153/. У плані виразу різних казкових мотивів актуалізується і реалізується перше, домінантне значення слова "сватати", але в плані змісту мається на увазі друге, переносне значення цього полісемантичного слова, тобто намагання парубка знайти собі пару під час різних молодіжних гулянь - на вулиці чи на

вечорницях.

Так у казці СУС 560 «Чарівний перстінь»: «Божа тростка», яка надрукована у збірнику І. Манжури, син після наймитування у чорта та після набуття у нього чарівних речей, посилає свою матір сватати царівну.

“От прийшов він додому і загадав матері, щоб ішла за його царівну сватати. Взяла мати новий шльонський кожух, хліб під плече, і пішла до царя” /27, с. 56/

Так само у казці “Край світу та три царства: мідне, срібне і золоте” цього ж сюжетного типу СУС 560 «Чарівний перстінь», яка надрукована в другому збірнику І.Манжури, герой казки після набуття ним чарівного «бочоночка», замість сватати царівну.

«Давай він тоді царську дочку сватати» /19, с. 163/.

Співставляючи наведені казкові описи сватання, в одному з яких сватати за дорученням сина іде його мати, а в другому сватає сам герой казки, із аспектами звичайного в українців сватання, ми між ними не знайдемо нічого спільногого. Отже, через це два казкових види сватання не можуть ним вважатися, а через свою невідповідність традиційному сватанню, є чимось незвичним, таким, чого в українців не може бути, не буває, тому таке казкове сватання на рівні поетики є оксимороном, українською мовою кажучи, небилицею, а тому, як про це буде сказано нижче, кожен оксиморон чи небилиця, це метафора, тому їх не можна розуміти за планом виразу їх, бо це імпліцитні паронімістичні метафори, побудовані на використанні двох значень полісемантичного слова “сватати”.

В обох наведених прикладах “сватання” / “сватати”/ у плані виразу казки, який є результатом актуалізації та реалізації першого, домінантного значення полісемантичного слова “сватати”, не є “сватанням” у плані змісту казки, а є другим, переносним значенням цього ж слова, бо і весь казковий епізод, у якому зустрічається цей казковий мотив, у плані змісту відповідає іншому, не сватанню, етапові одруження парубка і дівчини, а саме вечорницям, тому “сватати” / “сватання”/ тут означає близьке спілкування парубка із дівчиною, залицяння до неї, тісні контакти з нею, на відміну від його спілкування із іншими дівчатами, як також, попередні різного роду домовленості чи домовляння про їхнє майбутнє одруження, майбутнє сватання також.

Виліпданість, доцільність метафоризації вечорниць сватанням, що стає можливим тільки завдяки збігові деяких ознак вечорниць і сватання, полягає у наголошенні на тому неписаному положенні нашої Правди, яке можна сформулювати наступним чином: вечорниці парубка і дівчини мають цінність не самі по собі, а тільки як один із етапів, так само важливих, як і інші етапи одруження, наступним після вечорниць яким є сватання. Адже в іншому випадку можна було б уявити собі довічне ходіння парубка на вечорниці, без одруження, ба навіть без думки про нього. Про можливість такого неможливого значення ве-

чорниць зовсім серйозно говорить М. Грушевський, аналізуючи вечорничні звичаї та висловлюючи свої міркування про давніші форми звичайних вечорниць, які в нього "не полишають ніякого сумніву в існуванні копись дуже свободного парування нежонатої молодіжі" (9, т. 1, с. 284). На цій же сторінці вчений висловлює припущення, що "тим часом як частина парубків згодом переженюється і виходить з спільногого куреня, значна частина "старих парубків" далі зостається в спільнім куріні з молодіжкою і спільними жінками" (9, т. 1, с. 284), та висловлює намір зайнятись пошуками, "чи не знайдеться і у нас (тобто в українців) і такого "парубоцького" пожиття на цілий вік" (9, т. 1, 285). Дивно бачити таке твердження (чи тверде припущення) фахового історика, бо якби його слова відповідали дійсності, то предмет його зацікавленості як історика перестав би існувати, бо яка ж би то була історія без її суб'єктів, бо де би бралися творці історії, коли історик в "історії" віднаходить і тим самим ніби санкціонує довічне парубкування із обов'язковим відвідуванням вечорниць та переведенням дівчат ("спільніх жінок" за термінологією вченого) на них "старими парубками".

Що вечорниці були в нашій традиційній культурі тільки одним із етапів у процесі одруження парубка і дівчини, підтверджується мотивами дівочих пісень періоду парування молоді, зокрема мотивом "дівчина пропонує парубкові сватати її" (чи не цей мотив з пісні лежить в основі фантазій Боплана про сватання дівчини до парубка?) (6, кн. 1, с. 63-64), тобто із цього можна зробити висновок, що вже на етапі вечорниць, вулиці, молодіжних зустрічей, гулянь, майбутнє сватання було постійно присутнє у думках молоді.

"Лугом іду, коня веду –
розвивайся, луже!
Сватай мене, козаченьку –
Люблю тебе дуже.
Ой хоч сватай, хоч не сватай,
Та хоч присилайся,
А щоб слава не пропала,
Що рік ти кохаєся..." (34, ч. 1, с. 210)

Крім того, у метафоризації вечорниць сватанням полягає ще й магічне закликання майбутнього сватання, тобто та сама думка, яка присутня і в наведеному уривку народної пісні.

1.2.3. Попередні казкознавці про обряд сватання у плані виразу казки.

Деякі дослідники казки віднаходять обрядові дії, притаманні сватанню, під різними казковими реаліями, які прямо в тексті казки і не називаються сватанням, як також вважають деяких казкових персонажів за старостів. Так, зокрема, відомий російський дослідник казки В. Я. Пропп у праці "Специфіка фольклору" зазначає, що "сказка, епос, обрядовая поэзия, заговоры, загадки как жанры не могут быть объяснены без привлечения этнографических данных" (25, с. 26), а знання в подробицах різних "форм брака, имевшихся на разных стадиях развития человеческого общества" (25, с. 26), дозволить успішно "изучить женитьбу

героя (а сватовство – один из самых распространенных мотивов мифа, сказки и эпоса)" (25, с. 26).

Отже, цей дослідник припускає, що деякі казкові мотиви зображують сватання. Неясно тільки, на яких підставах виникає у нього таке припущення, які саме аспекти сватання присутні в казці та якого народу обряд сватання знаходитьться в казці, адже цей обряд не є однаковим для всього людства, "що край, то й звичай", як мовить українське прислів'я.

Цей же автор у книжці "Русская сказка" обряд сватання вбачає у казкових мотивах "важких завдань": "Мотив трудных задач всегда связан со сватовством. Однако сватовства в прямом смысле этого слова может и не быть. Так, в данном случае (автор разглядывает сюжет СУС 313 "Чудесна втеча") герой не сватается, но, по существу, выполняя задачи, завоёвывает себе жену" (24, с. 210). Наведене припущення автора викладене у цитованому уривку надто контроверсійно, тому важко з нього однозначно висновувати остаточну думку стосовно того, що "важкі завдання" таки пов'язані з обрядом сватання.

Слідом за світовим авторитетом у галузі казкознавства такі ж припущення повторюють (або якщо й приходять самостійно до таких висновків, то вони повністю збігаються із висновками В. Проппа) і українські казкознавці.

Такі припущення, чи то віднаходження прикмет сватання, спостерігаємо у монографії Л.Ф. Дунаєвської "Українська народна казка". «Сидячи в розжареній бані, Іван Богодавець зі своїми побратимами не втрачає спокою. Кругом усе горить, головешкипадають, а свати сидять і пісні виспівують», - описує автор казку «Богодавець Іван» із збірника казок П.П. Чубинського. Це казка сюжетного типу 513 А «Шість чудесних товаришів». Автор сам визначив цих шістьох товарищів старостами / в українців, як ми пам'ятаємо, їх звичайно буває тільки двоє/, але таке розуміння цих казкових персонажів не відповідає дійсному їх значенню. /12, с. 24/. «Часто на виручку герою приходять чарівники-майстри - «умільці», особливо при висватуванні нареченої, кількість їх відповідає кількості завдань, що їх належить виконати богатирю на сватанні. Як і в казках інших народів, сватам обов'язково доводиться з'їсти чи випити небачену кількість блюд та напоїв, перемогти представницю царського двору або саму наречену в бігові, рідше - в стрільбі, переночувати в розпечений бані. завдання царя-тестя відображають, по суті, давні первісні обряди з такими випробуваннями, що мають виразний символічний смисл, витримавши які, герой міг стати членом роду нареченої» /12, с. 25/. Виконання різних завдань царя у казках цього сюжетного типу Л.Ф. Дунаєвська вважає сватанням: «Кожний епізод сватання відзначається яскравим національним колоритом» /12, с. 25/. Така інтерпретація казкових мотивів цього сюжету є помилковою і цій помилці налічується вже близько трьох тисяч років - від часу створення давньогрецьким співцем Гомером «Одісей»; мається на увазі мотив поеми «женихи Пенелони поїдають юстивні запаси дому Одісія». Цей же автор вважає також, що персонажі казкового сюжетного типу СУС 301 А,В «Три підземних царства», «чудесні богатирі», допомагають героям казки висватати «у старого царя його дочку». Це «Вернидуб, Вернивода, Вернігора, Крутиус» /12, с. 25/. Знову не відомо тільки, за якими критеріями ці «чу-

десні богатирі» визначаються автором за старостів.

Як бачимо із вищесказаного, дослідники казки, а ми розглянули деякі думки з цього приводу тільки двох, вбачають під різними казковими персонажами старостів обряду святання, а в їхніх діях - дій: які поведуть парубка до одруження. Але висловлені такі припущення вкрай приблизно і непереконливо, неточно і необґрунтовано.

1.3. Казка - міфопоетичний текст про одруження парубка і дівчини. Казка - це міфопоетичний текст про одруження парубка і дівчини, який треба розуміти тільки переносно, метафорично, а не буквально, номінативно.

Існуючі дотепер визначення казки наголошують на її фантастичності та реалістичності. Так, зокрема, відомий казкознавець Г.С. Сухобрус у розділі підручника для вузів «Українська народна поетична творчість», присвяченому казці, подає наступне її визначення: «Казка - усне оповідання фантастично-романтичного чи реалістично-новелістичного характеру з усталеною композиційною будовою» /31, с. 143/. Цікаво, що в цьому визначенні основна змістовна вага розташовується на чотирьох /основних/ словах іншомовного походження, у зв'язку з чим виникає запитання: а яким же чином визначали жанр казки самі носії традиційного фольклору, яким, звичайно ж, не були відомі ці «заморські слова».

Власне казки, які в українській казкознавчій літературі і досі не мають єдиної загальноприйнятої назви, хоч би такої, якою послуговуються казкознавці інших країн /«чарівні казки»/, цей же автор, Г.С. Сухобрус, називає фантастично-геройчними казками, а у визначенні їхнього специфічного змісту знову наголошує на їхній фантастичності: «фантастично-геройчні казки є найтипівішими щодо вияву творчої фантазії народу, яка завжди ґрунтується на успіхах праці, на суспільному бутті трудящих» /31, с. 145/.

«Літературонавчий словник-довідник» у словниковій статті про казку теж підкреслює її фантастичність та реалістичність одночасно: «В основі казки - захоплююча розповідь про вигадані події, явища, які сприймаються і переживаються як реальні» /18, с. 330/.

Тлумачний словник наступним чином визначає жанр казки: «Розповідний народно-поетичний або пісенно-літературний твір про вигадані події, вигаданих осіб, іноді за участю фантастичних сил» /22, т. 2, с. 207/. Як бачимо, у цьому визначенні основна змістовна вага знаходиться у слові вигадка /фантазія/, повтореному у лаконічному тексті аж тричі.

Автор посібника «Теорія літератури» О.М. Бандура у наступний спосіб визначає жанр казки: «Казкою називається фольклорний твір фантастичного змісту» /4, с. 266/. Далі автор підкреслює, що «визначальною рисою казок є фантастичність. Кожна казка перетворилася б на просте оповідання, якби в ній не було фантастичного, надприродного» /там само/. Разом з тим, вважає автор, «фантастика в казці тісно переплітається з життєвою правдою. В кожній казці ми знайдемо зображення таких подій, ситуацій, рис характеру, які мають місце в живій дійсності» /там само/, тому, на думку автора, «треба пам'ятати, що корені навіть найбільш фантастичного завжди знаходяться в реальній дійсності» /там

само/.

На ознаках фантастичності і одночасно реалістичності наголошують і інші автори у своїх монографіях та статтях, присвячених розгляду казки в різних її вимірах. Так автор уже згадуваної книжки «Українська народна казка», визначає жанр казки наступним чином: «Казка - це епічне оповідання чарівно-фантастичного, алгоритичного і соціально-побутового характеру...» /12, с. 6/.

Тлумачний словник у наступний спосіб визначає термін «фантастика»: «поняття, образи, створені уявою, тобто такі, що не відповідають дійсності; вигадка; казка» /22, т.4, с.670/. Як бачимо, у визначенні казки і у визначенні фантастики з'явилася тавтологія: казка пояснюється фантастикою, а фантастика - казкою. Не знаємо, наскільки науковими та точними є обидва визначення цих двох різних термінів у такому вигляді. «Вигадка», якою теж іноді визначається жанр казки, поряд із іноземним терміном «фантастика», так тлумачиться словником: «те, що створене в уяві, чого немає і не було в дійсності, фантазія, неправда» /22, т. 1, с. 273/.

Деякі автори досліджень про казки наполягають на реалістичності казкового наративу. Так відомий український казкознавець О.Ю. Бріцина у статті «Неповторність мови народної казки», розглядаючи мовно-стилістичні засоби української казки, пише зокрема, про постійні прикметникові означення «золоте волося», «скляна гора», «вогняний кінь», що вони «вживаються в прямому значенні, вказують на певну реальну якість означуваного. Як правило, це явище притаманне мові фантастичної казки, що відзначається ясністю і простотою. В ній порівняно рідко зустрічаються складні образи, побудовані на вживанні слів у переносному значенні» /5, с. 52/. Метафоричність казкових образів автор і далі у своїй статті заперечує: «Відносні прикметники в них / в постійних прикметників означеннях/, здавалося б, мають яскраво виражену метафоричність, але розгляд їх показує, що нерідко вони... вживаються у прямому, а не в переносному значенні» /5, с. 52/. Заперечуючи метафоричність так званої «чарівної казки», тобто власне казки, автор вважає натомість, що побутовій казці «метафоричні образи притаманні більше» /5, с. 52/.

Із наведених вище дефініцій казки, які ми вибрали із довідникової, навчальної літератури та із авторських статей і монографій, можна зробити висновок, що казка дотепер вважається одночасно і фантастичною і реалістичною, як також номінативною, а не метафоричною. Реалістичність полягає, на думку наведених визначень, у прямому, не метафоричному, зображені зовнішньої, оточуючої людину, дійсності, фантастичність же полягає в такому ж самому прямому, не метафоричному, зображені внутрішньої, вигаданої за допомогою уяви, яка «викривлює реальне» /4, с. 267/, дійсності, тобто в останньому випадку казка є несуспітною маячною, безглуздям, нісенітницею.

Яку характерну особливість містить у собі казка, яка є вагомою підставою для розуміння її не як реалістичного чи фантастичного, але як поетичного, не як номінативного, але як метафоричного утворення?

Знайомлячись уважно із казкою, ми зустрінемо в ній величезну кількість казкових образів, які не мають відповідників у реальній дійсності, і саме завдяки їх

присутності в казках, вони вважалися дотепер наслідком неконтрольованого свідомістю та нестримуваного ніякими логічними правилами фантазування авторів казки. Але ці дивні казкові утворення /образи/ на рівні поетики мають чітке, здавна прийняте в науці, визначення - оксиморон, а на рівні носіїв української міфопоезії - небилиця.

Розглянемо нижче наукові дефініції таких поетичних утворень.

Оксиморон. Стилістичний засіб, коли свідомо поєднуються протилежні за змістом поняття, які разом дають нове уявлення. /22, т.1, с. 99/. Різновид тропа, що полягає у сполученні різно контрастних, протилежніх за значенням слів, внаслідок чого утворюється нова смислова якість, несподіваний експресивний ефект. Оксиморонне формулювання може розвиватися в сюжет завдяки його реалізації». /18, с. 517/

Катахреза. Різновид гіперболічної метафори, в якій сполучаються слова, логічно між собою не узгоджені. Подекуди катахреза вживається і в ширшому розумінні - як сполучення несумісних понять. /18, с. 341/.

Алогізм. Сполучка суперечливих понять, свідоме порушення логічних зв'язків. /18, с. 29/.

Гіпербола. Різновид тропа, що полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії. /18, с. 161/.

Літота. Троп, різновид метонімії /протилежний за значенням гіперболі/, в якому міститься художнє поменшування величини, сили, значення зображеного предмета чи явища. /18, с. 434/.

Небилиця. Невелике оповідання розважального змісту, комізм якого будеться на дотепно скомпонованих алогізмах та каламбурі. Небилиці вплітаються інколи в казкову оповідь. /18, с. 500/. В усіх наведених визначеннях поетичних тропів та одного визначення жанру народно-оповідного характеру, небилиці, наявне спільне твердження про те, що всі вони або створюються, або містять у собі логічно не поєднувані поняття, слова.

У літературі, присвяченій метафорі, зустрічаємо твердження, що «одним із основних засобів творення метафори є порушення семантичної сполучуваності лексичних одиниць». /1, с. 59/. Про цю ж основну особливість творення метафори говориться і в інших джерелах, у яких розглядається це питання: «Если сочетаются два слова, обозначающие объекты, реально несовместимые, то это значит, что одно из них используется переносно, как косвенная номинация /«стоит тишина»/. В этом проявляется зависимость употребления языковых форм от обозначаемой действительности». /40, с. 293/.

За наявністю в тексті казки порушення семантичної сполучуваності лексичних одиниць, ми можемо визначити його не як номінативний, а як метафоричний, бо в поетичній мові «допустимы более широкая семантическая и лексическая сочетаемость слов и высказываний». /17, с. 609/. Якщо ж цього порушення семантичної сполучуваності лексичних одиниць не спостерігається, тоді перед нами не художній, не поетичний, не метафоричний текст, але такий, що має розумітися буквально і який побудований згідно з правилами побудови звичайних, комунікативних висловлювань. «На семантическом уровне сочетаемость

слов определяется семантическим согласованием - компоненты сочетания должны не иметь противоречащих сем, например, глагол или прилагательное, обозначающие действие или свойства живого существа, сочетаются с существительными одушевленными /«люди разговаривают»/, в противном случае нарушается норма или переосмысливается один из компонентов / «весь дом говорил об этом». /17, с. 483/.

Найяскравішою паралеллю до казкових метафоричних образів є загадки, які в більшості побудовані на різного роду порушеннях семантичної сполучуваності лексичних одиниць, що позначають якісь об'єкти, в реальності також несумісні: «Червоні черевички в землі лежать». Відгадка: «Морква» /13, с. 81/. «Має гребінь – не може ним чесатися». Відгадка: «Півень» /13, с. 128/. «Кінь стальний, хвіст конопляний». Відгадка: «голка» /13, с. 205/.

Отже, на підставі повище викладеного, казкові образи «вогняний кінь», «вогняна хмара», «скляна гора», «залізного голова баба», «золоте волосся» і т. ін., та й не тільки вони, а взагалі усі казкові мотиви та всі казки треба розуміти не номінативно, а метафорично, кожного разу за планом виразу метафори-загадки відшукуючи план змісту її – значення-відгадку, бо казка – це результат метасеміозису, переходу від прямої номінації до непрямої, метафоричної.

РОЗДІЛ II

Міфopoетична трансформація деяких аспектів обряду сватання в українських народних казках

2.1. Сватання: обряд, у якому бере участь двоє старостів

В узагальнюючій праці Хв. Вовка, присвяченій одруженню «Шлюбний ритуал та обряди на Україні» мовиться про те, що сватати звичайно ходять двоє старостів: «Парубок, що хоче женитися, та його батьки призначають посла... Йому додають ще одну особу, і ці два послі дістають доручення просити згоди на шлюб з дівчиною, що з нею парубок хоче побратися...» /8, с. 230/.

О.А. Правдюк у вступній статті «Народне весілля на Україні», якою відкривається збірник описів весільного обряду «Весілля. У двох книгах», також говорить про звичайних в українців старостів, яких буває двоє: «Хлопець, що вирішив одружитись, запрошуєвав двох поважних, статечних чоловіків у старости.» / 6, кн. 1, с. 16/.

Із описів весільного обряду, які походить з різних етнографічних земель України, також бачимо, що і там старостів в обряді сватання брало участь двоє.

Про те, що в українців прийнято посылати до дівчини двох старостів, довідується із опису весільного обряду Г.Калиновського. /6, кн. 1, с. 83/.

Збираючись сватати дівчину, мати говорить своєму синові: «Пойди ти до дядька і до сусіда і попроси їх, да йдіть за платками», -довідуємося із опису весілля, що його здійснив П.П. Чубинський на Полтавщині. /6, кн. 1, с. 83/.

Із запису П. Коломийченко з Чернігівщини бачимо, що і там старостів буває двоє. /6, кн. 1, с. 355/.

Із запису Б.Д. Грінченка, що походить із Сумщини, довідуємося, що й тут «як старостів посылатимуть, то... в старости беруть двох родичів молодого», /6, кн.

I, с. 393/. На Волині також ходять сватати двоє старостів. /6, кн.2, с. 7/.

В Галичині в старости парубок запрошує «двох сусідів». /6, кн. 2, с. 73/.

На Станіславщині також «парубок, котрий хоче женитися, посилає до батьків дівчини двох людей в старости. Тії люди бувають найчастіше кревняками молодого, можуть бути й чухі.» /6, кн. 2, с. 183/.

На Чернігівщині в Глухівському повіті ходять сватати двоє старостів. /16, с. 72/.

Підставою вважати наведений нижче уривок із казни СУС 1920 Н" «Вогонь в обмін на небилиці», яка називається «Двісті слів брехні», за метафоричний, а не номінативний, є те, що в ньому зустрічаються кілька оксимиоронів або ж небилиць: «посилання за вогнем не наймолодшого, а найстаршого», «дванадцятиголовий змій», «дванадцятиголовий змій говорити людською мовою», «скакав пес на свиню», «видирання паса шкіри тому, хто не вміє збрехати».

«Було собі три брати. Поїхали вони у далеку дорогу. Набрали їсти й пити, тютюну й вогню. Заїхали брати у великий ліс. Надвечір зупинилися, поїли, попили і спати лягли. Рано встали і поїхали далі. А лісові кінця нема. І настало ніч. І ніч, і ніч, а дня нема. Питає старший брат:

- Що, браття, будемо робити? Вогонь кінчается, а нам ще треба їхати і їхати. І тут помітили брати у лісі вогник.

- Ти старший, - кажуть, - йди на той вогник і принеси нам вогню. Пішов Василь до того вогню, а там дванадцятиголовий змій гріється. Хлопець привітався та й просить вогню.

- Скажи на двісті слів брехню, то дам вогню. А як знайду в тій брехні хоч одне слово правди, здеру з тебе пас шкіри, посиплю те місце попелом і натру ячмінною половою.

- Скажу брехню: скакав пес на свиню.

- Це правда, - каже змій. Та здирає йому пас шкіри, посиплю те місце попелом і натирає ячмінною половою, - іди геть! Вертається Василь до своїх братів, племічима носить, бо болить, але братам не признається. Каже середущому братові:

- Іди, Петре, ти. Може, тобі дастъ, бо мені не хоче дати.

А Петро каже:

- Крутіть мені сто цигарок, шоб я прикурював з одної до другої і доніс вогонь.

Скрутили йому сто штук цигарок, кладе він їх у пазуху, йде до змія і просить вогню.

- Скажи на двісті слів брехню, то дам вогню, - каже змій. - А як знайду в тій брехні хоч одне слово правди, здеру з тебе пас шкіри, посиплю те місце попелом і натру ячмінною половою.

- Яку ж вам сказати брехню? Скакав пес на свиню.

А змій каже:

- Це правда.

Та здер із хлопця пас шкіри, посипав те місце попелом, натер ячмінною половою і прогнав.

Пришов Петро до братів і не признається, що постраждав». /38, с. 259/

Двоє старостів обряду сватання метафоризуються також двома казковими персонажами, двома старшими братами, на підставі збігу спільної ознаки «бути тим, чого є двоє».

Але вибір «братьев» на метафоризацію старостів має іще й інші підстави. «Брати» є імпліцитною паронімістичною метафорою слова «братья», яке входить сталим компонентом до складу етнографічного фразеологізму «братья рушники», який має значення «сватати, свататися». /37, кн. I, с. 53/. Метафоризація здійснюється завдяки буквальному розумінню фразеологічного словосполучення, що надає можливість метафоризувати кожен компонент окремо; зокрема компонент фразеологізму діеслову «братья» уможлививо метафоризувати його паронімічним словом - іменником «братья».

Реалізацію цього ж етнографічного фразеологізму «братья рушники», чи подібних до нього за значенням інших етнографічних фразеологізмів «братья дівчину заміж», «братья з дівчиною шлюб», маємо не тільки у казці, але і в самому весільному обряді. «Відомо, що в кожному селі перед простого народу є певні особи, які, звичайно, керують сватанням, заручинами і весіллям. Той, що допомагає женихові, називається «бранським старостою»; назва «бранський» походить від слова «братья» і... передає задум молодого, тобто він той, хто має взяти до шлюбу дівчину і якому сват мусить робити послуги», - знаходимо в описі весільного обряду, що його здійснив І. Червінський. /6, кн. I, с. 75/.

Чому в усіх казкових сюжетах, де тільки згадуються брати, їх завжди буває троє, з них - двоє старших братів і один молодший, який завжди навіть у плані виразу казки одружується, хоча це і відбувається всупереч усім звичаєвим правилам українців? Крім того, є природним нонсенсом те, що двоє старших братів на той час, коли настала пора одружуватися їхньому молодшому братові, не є одруженими, хоча, коли вони є старшими від героя казки братами, то, очевидно, й дорослішими. Замість двох старших братів у деяких казкових сюжетах їх буває дванадцять або двадцять чотири, що в плані змісту мотивів, де вони зустрічаються в такому числі, означає, знову-таки дві особи, двох старостів, бо і «двадцять» і «двадцять чотири» є імпліцитними паронімістичними метафорами слова «два». /Серед казкового масиву зустрічаються крім того сюжети, у яких братів буває усього числом двоє, але в цьому випадку вони метафоризують інші позаказкові реалії, на розгляді яких ми у цій роботі не спиняємося/

Двом «братьям», двом «зятям», «побратимам» плану виразу казки у плані змісту її відповідає один із сталих компонентів етнографічних фразеологізмів «братья рушники», «взяти рушники», «побрати рушники», з якими ці казкові персонажі становлять паронімічний ряд /»братья /рушники/» - «братья»; «взяти /рушники/» - «зяті»; «побрати /рушники/» - «побратими». Це підтверджується ще й тим, що й другий сталий компонент цих же етнографічних фразеологізмів «рушники» також присутній у плані виразу казки у вигляді різного роду метафор: або імпліцитних паронімістичних метафор, або звичайних метафор, які утворені на підставі збігу певних спільних ознак «рушника» і тієї казкової реалії, якою «рушник» метафоризується, - у розглядуваному випадку не «здертий пас шкіри» із одного

старшого брата і з другого старшого брата.

Те, що наведений вище епізод казки у плані змісту її означає український обряд сватання, підтверджується наявністю в ньому і інших аспектів сватання, крім того, який винесений у заголовок цього розділу, та над яким ми докладно спинилися у своєму аналізі: сватання - обряд, який можливий тільки після звичайних вечорниць парубка і дівчини; обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; обряд, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною; обряд, перед самим здійсненням якого актуалізуються старості; обряд, який здійснюється тільки увечері; обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі; обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі, один з яких має бути родичем по крові /дядьком/ парубкові; обряд, у якому з самого початку не бере участі парубок; обряд, у якому старости, увійшовши у хату, де живе дівчина, розповідають небилицю; обряд, у якому дівчина пов'язує двом старостам два рушники; обряд, після позитивного завершення якого, старости стають непотрібними парубкові, вони все більше ніколи в його житті йому не знадобляться.

Казка є вторинним знаковим утворенням по відношенню до тексту одруження, який здавна існує в українців. По відношенню, зокрема, і до сватання, в якому за звичаєм старостів буває як правило двоє, тому якось інша кількість (не двоє) казкових персонажів на позначення реальних старостів, була б або свідченням деформації і обряду сватання, і самої казки, або означала б у плані змісту казки якісь інші реалії, але тільки не сватання. Тому в тих етнографічних землях України, де старостів буває уже не двоє, а казки із мотивами сватання у плані змісту їх, побутують, тоді із цього можна зробити висновок, що, по-перше, або звичай в історичному побутуванні зазнав з якихось причин змін, або звичай у такому вигляді там був здавна, тоді казка з розглядуваними мотивами є запозиченням із тих етнографічних земель України, де в обряді сватання бере участь двоє, це – по-друге. Сказане у цьому місці стосується не тільки відмінних за обрядом сватання етнографічних земель України, але й інших етносів, у яких в обряді сватання (якщо він у них побутує) беруть участь інші особи (відмінні за статтю, зокрема) та іншим чисельним складом, ніж то є в українців – їхні казки є запозиченням.

Положення нашої Правди, які є телеологією казкових мотивів наведеного епізоду, відповідають різним аспектам обряду сватання, які є планом змісту цих казкових мотивів.

Правда: сватання має бути тим обрядом, який можна здійснювати тільки після звичайних вечорниць парубка і дівчини; сватання має бути тим обрядом, у якому мають брати участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; сватання має бути тим обрядом, в якому вирішальне слово належить дівчині; обряд, де сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною /це положення нашої правди спростовує одноке свідчення Г.-Л. Боплана про те, що «на Україні, ніби всупереч всім народам, не хлопці сватаються до дівчат, а дівчата пропонують їм руку і рідко не досягають своєї мети». /6. кн.1. с. 63/; сватання має бути тим обрядом, який здійснюється тільки увечері; сватання має бути

тим обрядом, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі, один з яких має бути родичем по крові /дядьком/ парубкові; сватання має бути обрядом, у якому з самого початку не бере участі парубок; сватання має бути обрядом, у якому старости увійшовши у хату, де живе дівчина, розповідають небилицю; сватання має бути обрядом, у якому вирішальне слово належить дівчині; сватання має бути обрядом, у якому дівчина пов'язує двом старостам два рушники; сватання має бути обрядом, після позитивного завершення якого, старости стають непотрібними парубкові, вони вже більше ніколи в його житті не можуть йому знадобитися.

Із великої кількості осіб, які причетні до реального процесу одруження, в ньому - у плані змісту казки - бере участь крім головних дієвих осіб, парубка і дівчини, іще тільки двоє старостів. Решта ж чисельною кількістю казкових персонажів у плані змісту взагалі не є людьми, а антропоморфними метафорами різних частин /метонімії/ парубка або дівчини. Із цього можна зробити висновок, що старостам і взагалі сватанню в українській традиційній культурі надається величезного значення.

В українських народних загадках спостерігається аналогічна до проаналізованої у цьому розділі метафорика, зокрема існує чимало загадок, в яких кількість предметів у плані виразу загадки, у власні загадці, відповідає кількості предметів у плані змісту загадки, у її відгадці. Загадка про лоб та дві брови: «На одному ка -мені дві змії лежать», /13, с. 148/; загадка про двоє вух: «Двоє лисенят завжди поруч сидять», /13, с. 148/; загадка про двоє очей: «Два брати через гору живуть і ніколи один до одного в гості не ходять», /13, с. 148/;

Загадки, які побудовані на реалізації фразеологізмів і які є аналогією до реалізованого етнографічного фразеологізму «брати рушники» також зустрічаються в українців. Загадка про вапно: «Не горить, а гасити доводиться», /13, с. 262/. Загадка побудована засобом реалізації фразеологізму, який є спеціальним терміном «гасити вапно», що має значення «виготовляти вапно для будівництва, змішуючи негашене, ідке вапно з водою», /22, т. 1, с. 578/. Реалізація фразеологізму здійснюється завдяки буквальному розумінню обох компонентів цього стального словосполучення, один з яких «гасити» має значення «припиняти горіння; тушити, вгашати, вигашувати, згашати», /22, т. 1, с. 578/, та з наступним залученням до плану виразу загадки слів одного семантичного поля: «горіти» /із заперечною частикою «не»/. Слово «гасити» плану виразу загадки і плану змісту загадки є стосовно одне до одного паронімами, бо не дивлячись на те, що вони повністю є співзвучними, вони різняться за своїми значеннями.

Подібна парономазія, тільки на відміну від парономазії розглядуваної загадки, яка є імпліцитно-експліцитною, а в казковому мотиві є імпліцитною парономазією, присутня і між словами «брати» і «брати», хоча в ній беруть участь слова різних частин мови. Імпліцитно-експліцитна парономазія між різними частинами мови також зустрічається в українських народних загадках, зокрема між дієсловом «терти» у наказовій формі та кількісним числівником «три»:

«Три зайця, скільки буде вух?» /13, с. 338/.

2.2. Сватання - обряд, у якому з самого початку не бере участі парубок.

Парубок, який разом із старостами приходить до дому дівчини, спочатку до хати не заходить, про таку особливість звичаєвої поведінки парубка на сватанні пише Хв. Вовк у згаданій праці: «Жених... зостається... у сінях» /8, с.230/. Про це ж довідуємося і з інших джерел. Так, автори «Української минувшини» зазначають, що «починалося весілля сватанням, коли посли від молодого йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб. Зі старостами до дівчини йшов парубок» /30, с. 171/, щоправда, із наведеного повідомлення не зрозуміло, як саме вів себе парубок: чи заходив він до хати дівчини відразу, чи ні; так само не зовсім зрозуміло є поведінка парубка в опису сватання, що його ми знаходимо у вступній статті О.А. Правдюка до збірника «Весілля», де говориться, що в той час, коли старости заходили в хату «молодий залишався стояти біля дверей» /6, кн. 1, с. 16/, бо не зрозуміло, з якого боку дверей залишався стояти парубок. Із інших описів весільного обряду бачимо, що парубок, прийшовши до дому дівчини, відразу не заходив до хати; так із опису П.П. Чубинського із Полтавщини бачимо, що парубок у той час, коли старости заходить до хати, залишається в сінях. /6, кн.1, с. 85/. На Чернігівщині сватать ходять утрьох: двоє старостів і парубок. «Старости входять у хату, а молодий остається у дворі або в сінях» /6, кн. 1, с. 355/. Заходить парубок до хати тільки тоді, коли старости отримають від дівчини та її батьків згоду на одруження. На Катеринославщині парубок, прийшовши разом із старостами до дівчини, до хати не заходив, а залишався в сінях. /6, кн.1, с. 413/.

Отже, під час сватання, з самого його початку, старости, прийшовши до хати дівчини, заходять досередини хати, а парубок залишається або на подвір'ї, або в сінях. Його покличуть у хату аж тоді, коли дівчина дасть свою згоду на одруження. До того часу парубок безпосередньої участі у сватанні не бере і того, що відбувається в хаті, де знаходяться старости і батьки дівчини, він не бачить, а про перебіг процесу сватання він може тільки чути /слухати/. Прислуховуючись /підслуховуючи/, парубок довідується, що сватання проходить успішно, а тому позитивне завершення його приведе до пошукуваного весілля. Отакий зміст, отака етнографічна семантика лежить в основі казкового мотиву «герой казки непоміченим, бо перетвореним на муху, підслуховує розмову казкових персонажів, з якої він довідується про подальші казкові події, які в плані змісту означають весілля, яке звичайно відбувається після позитивного сватання».

Проаналізуємо уривок із казки «Іван Фат-Фрумос», казкового сюжету СУС ЗОО А «Бій на калиновому мосту», який у плані змісту відповідає сватанню.

Підставою вважати цей уривок не за номінативний текст, а за метафоричний, тобто за такий, що має план виразу і план змісту, є те, що в ньому містяться деякі алогізми з точки зору здорового глузду, які на рівні поетики є оксіморонами або небилицями: «герой казки перекидаетяся мугою і влізає у хату через комін», «жони трьох зміїв та їхня мати»; «мати зміїв розмовляє людською мовою»; «можливість перетворення однієї із дружин змія на криницю»; «можливість смерті від випитої води з криниці»; «можливість перетворення другої дружини другого змія на виноград»; «можливість смерті від куштування винограду»; «можливість перетворення третьої дружини третього змія у сад»; «можливість смерті

від куштування яблука»; «сонце замкнене у скрині, яка знаходитьться в коморі».

«Приїхав Іван до дому і побачив, що туди не добрatisя - все укріплено і кругом замки. Він перекинувся мугою і вліз у хату через комин. А там були жони всіх трьох зміїв та їх мати.

Каже мати зміїв:

- Немає щось наших. Хоч би не порубав їх Фат-Фрумос. А Фат-Фрумос слухає. Одна жінка каже:

- Фат-Фрумос сильний, але я зробилася б криницею, він би випив з неї води і вмер.

- А я перекинулася б у виноград, - сказала друга жінка. - Він би покуштував того винограду і так би й умер. А третя каже:

- А я перекинулася б у сад. Він би покуштував яблуко і вмер. Іван се чує. Стара баба, мати зміїв, каже:

- Ідіть та подивіться, як там Сонце.

Іванові тільки цього і треба, бо він не знат, де Сонце.

Всі три жінки побігли до комори. Сонце було там замкнене у скриню.

Жінки йдуть, а він ззаду мугою летить. Ті подивилися і забралися назад, а Іван відкрив скриню і випустив Сонце. Мати й жінки зміїв побачили, що настав день. Значить, Фат-Фрумос Сонце визволив!

Вилетів Іван мугою через комин, на коня і драла!» /38, с.110-111/.

Перетворення героя казки на «муху», що є одним із різновидів засобу реалізації метафори і є результатом реалізації імпліцитної паронімістичної метафори словом «муха» слова «вуха», яка можлива в українській мові, де існують ці слова у такій формі.

Досі в українській міфопоезії усвідомлюють та маніфестують співзвучність слів «муха» і «вуха», тому ці два слова, які утворюють паронімічний ряд, зустрічаються у римуванні, яке є одним із різновидів парономазії, зокрема в римуванні у наступному прислів'ї: «Шаленая муха вкусила за ухо»/35, с. 180/, /кажуть так про того, хто не відомо з якої причини сердиться/. Пов"язаність слів «муха» і «слуху» / «слух» у свою чергу пов"язний природно з «вухом»/ спостерігається також в українських фразеологізмах: «чутно, як муха летить»; «чуть, коли муха пролетить», які мають значення «стає дужетихо», а також у фразеологізмі «тактихо, що чуть, коли муха пролетить», який вживається для підкреслення надзвичайноїтиші» /37, кн.2, с. 960/.

Крім того аспекту обряду сватання, що в цьому розділі аналізується докладно, у плані змісту казкових мотивів, знаходиться ще кілька аспектів обряду сватання. Це наступні аспекти: сватання - обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини і які мають бути не кровними родичами; обряд, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною; обряд, у якому старости або заходять у хату або ні /старости або приходить сватати дівчину або ні/ - альтернатива, яка стосується дівчини; обряд, у якому хоч і

відіграють важливу роль старости, та все ж головною особою на ньому є парубок; обряд, який здійснюється тільки увечері; обряд, у якому парубок, коли його покличуть до хати, стає у тому місці, де знаходиться хатне начиння: кочерга, чаплія, вінник і т. ін.; обряд, у якому вирішальне слово належить дівчині; обряд, після позитивного завершення якого, дівчина на весіллі надіне другий золотий вінок; обряд, після позитивного завершення якого відкривається для парубка і дівчини перспектива весільної комори.

Розглядувана в цьому розділі імпліцитна парономазія можлива в нашій мові, але казковий мотив «перетворення героя казки на муху» зустрічається і в казках народів, які є носіями інших мов, зокрема у молдавській казці, де він /мотив/ може вважатися питомо молдавським тільки в тому разі, якщо два слова «муха» і «вуха» становитимуть у молдавській мові паронімічний ряд. Інакше цей казковий мотив треба вважати запозиченим із тієї мови, в якій слова «муха» і «вуха» є між собою співзвучними, становлять паронімічний ряд. Так само аналізований мотив міг виникнути тільки в того етносу, навіть у тому етнографічному краї України, де за звичаєм прийнято, щоб під час сватання парубок не заходив до хати, а лишався на початку сватання у сінях, аж до того часу, поки дівчина не давала своєї згоди старостам парубка. Тільки після того парубка запрошували до хати.

Виснувані із наведеного уривку казки аспекти обряду сватання, які є планом змісту казкових мотивів, з яких складається цей уривок, у той же час є положеннями нашої Правди. Правда: сватання має бути обрядом, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; сватання має бути обрядом, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини і які мають бути не кровними родичами; сватання має бути обрядом, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною, тобто парубок має ходити сватати дівчину, а не навпаки; сватання має бути обрядом, у якому старости або заходять у хату або ні /старости або виходять сватати дівчину або ні/ - альтернатива, яка стосується дівчини; сватання має бути обрядом, у якому хоч і відіграють важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому має бути парубок; сватання має бути обрядом, який здійснюється тільки увечері; сватання має бути обрядом, у якому парубок, коли його покличуть до хати, стає у тому місці хати, де знаходиться хатне начиння: кочерга, чаплія, вінник і т. ін.; сватання має бути обрядом, тільки після позитивного завершення якого, дівчина на весіллі може надіти другий золотий вінок, тобто весілля може відбуватися тільки після позитивного сватання; сватання має бути обрядом, тільки після позитивного завершення якого може відкриватися для парубка і дівчини перспектива весільної комори.

Метафори, які в казці заховують свій імпліцитний характер, нагадують загадки, які містять метафори, побудовані на подібному використанні співзвучності, паронімічності двох слів і мають характер імпліцитно /загадувані/ - експліцитний /відгадувані/. Подаємо для прикладу кілька таких загадок, «Всіх обшивую, а сам голий ходжу». Відгадка: «голка» /13, с. 203/; «Увесь світ наряджає, а сама

гола ходить». Відгадка: «Голка» /13, с. 203/; «Другим шиє, сама гола». Відгадка: «голка» /13, с. 203/; «Хоч сам голий, а других одіває». Відгадка: «Голка» /13, с. 203/.

Наведені загадки побудовані на використанні подібного звучання слів-паронімів: «голий» - «голка», які через свою співзвучність ототожнюються, а через це уподоблюються за функцією до спільної ознаки двох предметів /бути тим, що голе/, які беруть участь у метафоризації: «голий» у плані виразу загадки, у власні загадці, «голка» у плані змісту загадки, у відгадці.

2.3. Сватання: обряд, у якому старости увійшовши у хату, де живе дівчина, розповідають небилицю. Хв. Вовк у зазначеній праці вказує на те, то старости після того, як увійшли до хати, де живе дівчина, «та проказавши звичайні привітання, один з них витягає з своєї торби хліб і, поцілувавши його, передає голові дому, той, поцілувавши й собі хліб, кладе його на стіл; після того старости розпочинають довге оповідання про полювання на куницю, як вони на ньому були в товаристві свого князя, як та куниця втекла од них та заховалася у дворі цієї господи, і тому вони мусили прийти сюди, щоб відшукати кунину і забрати її з собою» /8, с. 230/, далі в цій же праці автор повідомляє, що в інших етнографічних землях України старости «оповідають не про куницю, а про лицницю» /8, с. 232/.

Про оповідання старостів знаходимо свідчення і у записах весільного обряду, які вміщено у згадуваному збірнику «Весілля».

О. А. Правдюк у вступній статті до цього видання також повідомляє про цей звичай на сватанні наступним чином: після того, як батьки дівчини приймали хліб старостів, «батько молодої звертався до старостів з такими словами: «А що ви за люди і відкіля вас бог приніс? Чи здалека, чи зблизька? Може, ви охотники які, а може, вольні козаки?» Старости відповідали: «Ми люди німецькі, ідемо з землі турецької. Раз дома, у нашій землі, випала пороша. Я й кажу товаришу: що нам дивиться на погоду, ходім лише шукати звіриного сліду. От і пішли. Ходили, ходили і нічого не знайшли; аж - гульк! назустріч іде наш князь /молодого звичайно називають князем/, піdnіма у гору плечі і говорить нам такі речі: «Ей, ви, хлопці, добре охотники! Будьте ласкаві, покажіть дружбу мені, трапилася мені куниця, красна дівиця. Не їм, не п'ю і не сплю од того часу, та все думаю, як її достати? Поможіть її мені поймати.» От ми й пішли по слідам, по всім городам, а все куници не знайшли. От як у це село ввійшли, тут уп"ять випала пороша: ми вранці встали і таки на слід напали. Вірно, що звір наш та пішов у двір ваш, а з двору у хату та й сів у кімнату. Тут і мусимо його поймати. Тут застрияла наша куниця. Оце ж нашему слову кінець, а ви дайте ділу вінець: oddайте нашему князю куницю - вашу красну дівицю. Кажіть же ділом, чи віддасте, чи нехай підросте?» /6, кн.1, с. 16-17/.

У підсторінковій примітці автор зазначає, що «крім традиційних розмов про мисливців і кунициу серед старостів був поширений звичай розповідати про теличку, що заблудилась, або про парування гусочки з гусаком /утінки з селезнем/, або про те, що самі старости -подорожні збилися з дороги» /6, кн.1, с. 17/.

В опису весільного обряду із Полтавщини, що його зробив П.П. Чубинський,

старости теж розповідають небилицю, просять батьків дівчини: «Ви дайте нам пошукати куниці, що ховається під солом'яні копиці». На що їм відповідають: «Де ж таки ви чули солом'яні копиці? Слава богу, сей год жито вродило - все в'язали в снопи, а сіно в копиці гребли». Старости ж наполягають на своєму таки: «Дозвольте нам, сватусю, пошукати, коли не куниці, дак лисиці, а ми найдем і в солом'яній копиці. А то ми дечого ще й більше б балакали, дак нема з ким». /6, кн.1, с.85/.

В опису весільного обряду із Поділля, що його зробив Р.А. Скаленський, небилиця старостів має наступний вигляд. Коли старости заходять до хати, де живе дівчина, «батько молодої запитує: «А хто ви такі, люди добрі, і звідки приїхали?» Староста молодого відповідає: «Да ми, дядечку, люди далекі. Іхали в інший край села, але заблудились, та й коні наші поморились, а то й заїхали до вас, чи не приймете на ніч?» - «А чи є у вас які документи, пашпорти?» - питав батько. - «Немає, дядечку», - відповідає хтось з родичів. - «А що це за парубчисько з вами?» - питав хтось. — «А це хлопець із сусіднього села, що показав нам дорогу сюди!» - відповідає хтось з гурту. - «Ні, ми такого не знаємо, це якийсь чужий. Еге, голубчики ви мої! Як бачу, то ви люди непевні. А коли так, то ми вас мусимо арештувати. А щоб ви не повтікали, то ми вас пов'яземо!» - каже батько молодої. - Давай-но, Наталко, мотузків! А на того парубка й два пригодиться. Давай швидко» /6, кн.1, с. 283-284/.

Зовсім коротеньку небилицю, що її розповідають старости, знаходимо у запису весільного обряду із Чернігівщини, що його зробив П. Коломийченко. Старости входять у хату, подають батькові дівчини хліб і кажуть: «Кланяємось вам хлібом; оце нас прислали до вас, у вас, кажуть, є уточка приблудна, а в нас є селешок, то як би нам їх спарувати докупи?» Батько дівчини після цих слів бере хліб у старости і запитує в них, від кого хліб» /6, кн.1, с. 355/.

Б.Д. Грінченко у своєму запису весільного обряду, що його він зробив на Слобожанщині, про «звичайні речі» старостів так подає: «Узявши вони /старости/ по хлібу, з молодим ідуть до тестя. Прийшовши, говорять що треба; зрідка кажуть про спід, що їм /по ньому/ до хати прийшли, а більше так, що зараз починають про діло» /6, кн.1, с. 393/.

У запису весільного обряду із Катеринославщини, що його зробила П.Т. Білинська, також міститься опис досить поширеної небилици старостів. /6, кн.1, с. 413/.

У казці, зокрема в епізоді казки, який у плані змісту відповідає обряду сватання, теж зустрічається небилиця, але вона ніколи не є перенесеною у незмінному вигляді із обряду сватання. Таку небилицю старостів знаходимо, зокрема, у казці СУС 875 «Семилітка» у запису О. Марковича з Чернігівщини.

Підставою для метафоричного, а не номінативного розуміння епізоду казки, який наводиться нижче і який у плані змісту відповідає обряду сватання, є те, що в ньому міститься кілька алогічних ситуацій, які на рівні поетики мають сприйматися як оксимиорони, тобто небилици: «віз привів лоша»; «семиліточка»; «семиліточка, дівчинка семи років бере участь у панському суді»; «риба-щука да линь виїдають просо»; «дерево зрубане і отесане... з себе плід викинуло»; «пан дає семиліточці, дівчинці семи років півпанства»; «семиліточка, дівчинка семи

років розсуджує людей».

«Коли йде два чоловіки до пана судитися. От він устав та й питає:

- За чим ви?

Один каже:

- До вашої милості - розсудіть нас. Поїхали ми в ярмарок, дак моя кобила, а того чоловіка віз. Той чоловік каже:

- Мій віз, пане.

- Ми кобилу випрягли, у ярмарку прив'язали до воза, дали їсти, самі пішли на базар купувати; коли ідемо - аж уже лошатко єсть - нам бог дав. От той чоловік: «Мій віз привів лоша, що лоша під возом, під колесо мордочкою товче», що, бач, спіле. А я кажу:

- Е, ні! Брешеш, то моя кобила привела лоша. Да й побились, за чуби тягалися. Так пан спитав:

- А де лоша було?

Той каже:

- Під возом, - каже, - було.

- Дак і віз же і лоша привів, а не кобила, коли під возом було. Хотіли вже люди ити, а Семиліточка сидить да слухає да й каже:

- То я у моого батька да був гай на шпилі, а вони той гай вирубали, пні викопали, виорали, да насіяли проса, да уродило таке хороше просо, таке хороше! Так унадилась риба-щука да линь, да й виїли просо.

А другі були тут пани, сидять да се чують да кажуть:

- Не можна съому статься, щоб риба до проса ходила їсти.

А вона каже:

- Не можна съого, панове, статься, щоб віз да лоша привів: дерево зрубане і стесане, да ще б то з себе плід викинуло, - не можна. От так пан вже побачив, що вона розумніша, дав їй півпанства, да стала вона вже у його розсуджувати людей; ото пан таким був, що не розсудить і людей» /26, с. 268-269/.

Якщо небилиця, яку ми виявили у казці, не є перенесеною у казку із обряду святання, тоді вона є метафорою небилиці, яку розповідають старости на святанні. Вже в самому наведеному уривку казки знаходимо ознаку, за якою те, що розповідають «два чоловіки», є небилицею: «не може съого статься», тобто «не може съого бути», - «не може съого... статься, щоб віз да лоша привів»; «/не може съого статься, щоб/ дерево зрубане і отесане, да ще б то з себе плід викинуло»; «не можна съому статься, щоб риба до проса ходила їсти». Казкова небилиця метафоризує небилицю старостів на святанні тільки за названою ознакою, а не за значенням плану виразу усіх наведених казкових небилиць; вона може не мати плану змісту. Ця ознака присутня і у дефініції небилиці, яка наводиться у літературознавчому словнику-довіднику /18, с.500/. Взагалі ж цей епізод, як і вся казка, є семіотично насыченим текстом. Сватання в ньому метафоризується не одним, названим нами, планом виразу, тобто не тільки небилицею; у цьому епізоді святання метафоризується різними реаліями: «двоюм чо-

ловіками», які метафоризують аспект сватання - обряду, у якому бере участь двоє старостів; «судитися» - аспект сватання як обряду, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; «ярмарком» - аспект сватання як обряду, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; «базаром» - аспект сватання як обряду, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; «купувати» - аспект сватання як обряду, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини.

Не спливило на поверхню текста, не маніфестувалося, у цьому уривку слово «торгувати», але воно не суперечить іншим наведеним словам, які відносяться до того самого семантичного поля, що й слово «торгувати», а тому воно також може метафоризувати аспект сватання як обряду, у якому бере участь дві сторони; сторона парубка і сторона дівчини; «торгувати» в українській міфопоезії метафоризує «сватання» /«сватати»/, що ми знаходимо у щедрівці дівчині:

«Поза вороти трава-мурава.
Ой ходит нею гречна панна,
Ой ходит вона, сукенку росит,
А її матінка ой дуже сварит.
«Ой нене, нене, не свари ж ти мене, -
Сонце пригріє, вітер повіс,
Шнури прокину, сукню повішу,
Сукню повішу, найкраще зрішу.
Понесу я її у славне місто,
У славне місто до Коломії.
Ой тамки купці - хороші хлопці,
Будут сукенку та и торгувати.
Ой торгувати й мене сватати...» /33, с. 468/.

Крім названих вище аспектів обряду сватання, які у наведеному уривку знаходяться у прихованому вигляді за різними метафорами, назовемо іще й інші, які також тут містяться: сватання - обряд, який можливий тільки після звичайних вечорниць парубка і дівчини; обряд, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною; обряд, у якому дівчина або дає свою згоду на одруження, або не дає - альтернатива, яка стосується парубка; обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі; обряд, у якому з самого початку не бере участі парубок; обряд, у якому вирішальне слово належить дівчині; обряд, після позитивного завершення якого дівчина на весіллі надіне другий золотий вінок; обряд, який у разі позитивного його завершення, вважається половиною зробленої /виконаної/ у процесі одруження парубка і дівчини справи.

Реалії та дії, які в українській культурі можуть виконувати роль метафор для реалій та дій обряду сватання: «судитися», «ярмарок», «базар», «купувати» - так само можуть метафоризувати реалії та дії обряду сватання і в інших культурах, якщо вони мають обряд сватання із переліченими аспектами його, які присутні в українському обряді сватання. Якщо відповідних аспектів сватання у

тих етносів не існує, тоді це означає, що казка із наведеним епізодом у ній, який у плані змісту відповідає сватанню, є запозиченням із тієї культури, в якій обряд сватання містить названі аспекти, у тому числі і розповідь старостами небилиці. До того ж, у тій культурі має існувати такий міфopoетичний жанр як небилиця.

У наведеному епізоді казкові персонажі можуть групуватися на дві сторони: сторону парубка і сторону дівчини. Сторона парубка: «два чоловіки», які прийшли до «пана», щоб той іх «розсудив», це в плані змісту казки двоє старостів, які прийшли до дівчини сватати її. Сторона дівчини: «пан», «Семиліточка», «друг пани», це в плані змісту казки дівчина на сватанні, яка в разі завершення сватання позитивно, може брати участь у весіллі, на якому вона надіне весільний вінок, який метафоризується «паном». «Пан» - антропоморфічна метафора весільного вінка, те саме, що й «цар» інших варіантів цього ж казкового сюжету /російський варіант під назвою «Умница» /36, с. 83/ і те сама, що й «цар» інших казкових сюжетів.

«Пан» не може розсудити двох людей - і не дивно, адже «пан» не є людиною у плані змісту казки, а є метафорою весільного вінка, який тому є річчю природно позбавленою розумових здібностей. «Семиліточка» розсуджує двох людей - у сватанні вирішальне слово належить дівчині, яку сватають, принаймні так заведено в українців, тому сватання може характеризуватися іще й наступним аспектом: обряд, у якому вирішальну роль чи то позитивного, чи то негативного завершення його належить дівчині. Це також є одним із положень нашої Правди.

Тому сторона дівчини у казці може визначатися, через повище сказане, ще й по тому, на чий бік стає герояння казки, Семиліточка, вирішуючи, «розсуджуючи», суперечку «двох чоловіків»: на бік неправди, чи на бік правди. Дівчина на сватанні дає свою згоду на одруження із парубком згідно із правдою, усіх зasad якої вона дотримувалася до часу сватання, відвідуючи вулицю та вечорниці. Тільки після цього дівчина може називатися мудрою, тому варіанти цього казкового сюжету мають назви: «мудра дівчина» /11, с. 208-212/; «про розумну жінку» /15, с. 59-60/; «Розумниця» /32, с. 305-308/. Інші положення нашої Правди, які містяться приховано, у вигляді різних метафор, є деякими аспектами українського обряду сватання. Правда: сватання має бути обрядом, який можливий тільки після звичайних вечорниць парубка і дівчини; сватання має бути обрядом, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; сватання має бути обрядом, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною; сватання має бути обрядом, у якому дівчина або дає свою згоду на одруження із парубком, або не дає - альтернатива, яка стосується парубка; сватання має бути обрядом, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі; сватання має бути обрядом, у якому з самого початку не бере участі парубок; сватання має бути обрядом, у якому старости, увійшовши у хату, де живе дівчина, розповідають небилицю; сватання має бути обрядом, у якому вирішальне слово має належати дівчині; сватання має бути обрядом, після позитивного завершення якого, дівчина на весіллі надіне другий золотий вінок, тобто весіл-

ля має здійснюватися тільки після позитивного сватання; сватання має бути обрядом, який передує весіллю.

Відповідником серед загадок до казкової метафоризації небилиці у плані змісту казки /небилиця, яку розповідають старости/, небилицею ж у плані виразу казки /»два чоловіки», які розповідають небилицию, та героїні казки, яка розповідає дві небилиці/ є так звана «абсурдистська загадка». Цим терміном позначаються загадки, які є нісенітницею у плані виразу загадки, у власне загадці, тобто на рівні поетики оксимороном, тобто небилицею, як також і в плані змісту загадки, у відгадці, яка є не меншою нісенітницею, ніж сама загадка. /23, с. 37/. Такі загадки чомусь проходить повз увагу тих, хто збирає фольклор, хоча вони існують в усному побутуванні. Ось один зразок абсурдистської загадки: «Чорний, нечищений стоять на столі». Абсурдна відгадка: ""Чобіт". - «А чому він на столі?» - «Бо він мій - куди захочу, туда й поставлю» /власний запис/. В академічному зібранні загадок, яке було видане 1963 року, також зустрівся один екземпляр абсурдистської загадки. Загадка: "Три голови, дві руки, шість ніг, два хвоста". Відгадка: «Вершник на коні й оселедець в кишені». /13, с. 275/.

2.4. Сватання: обряд, у якому дівчина «колупає піч». Специфічна поведінка дівчини під час сватання в українській мові позначається етнографічним - фразеологізмом «колупати піч». Колупати піч /комин/ - виконувати обрядову дію під час сватання /про дівчину/. /22, т. 2, с. 296/.

Піч колупати. Обрядове діячення невести во время сватовства. /28, т. 2, с. 273/

Ось як описує ситуацію, в якій дівчина виконує дію, яка позначається цим фразеологізмом, Хв. Вовк: "Увесь час, поки триває ця сцена /тобто коли старости просять батьків згоди на шлюб дівчини з парубком/, дівчина стоїть коло печі, наче шукаючи охорони коло цього родинного віттаря, резиденцію богів домашнього огнища, та, відчуваючи велику тугу, колупає піч кінцем нігтя". /8, с. 231/.

Про цю звичайну поведінку дівчини на сватанні пише у вступній статті, якою відкривається збірник «Весілля», О.А. Правдюк: «Після виголошення «законних речей» старостою «батько запитував дочку, що йому робити. Дочка в цей час підходила до печі і мовчки колупала її /ознака згоди/. /6, кн.1, с. 17/.

Про «колупання печі» говорить також І.Червінський у своєму описі весільного обряду, що походить з Червоної Русі /Східної Галичини/: «Дівчина... на ознаку скромності повертається до печі і колупає її, порається там, вдаючи, що заклопотана, бо заступає матір і не має часу прислухатися до розмов». /6, кн.1 с. 76/

В опису весільного обряду з Чернігівщини не з'являється етнографічний фразеологізм «колупати піч», хоча в ньому також говориться, що дівчина, яку покликали до хати, заходить і «становиться коло печі» / 6, кн.1, с. 355/.

На Катеринославщині фіксується цей фразеологізм; після того, як батьки дівчини приймають хліб старостів, дівчину закликають до хати. «Дівчина заходить, вклоняється, засоромившись, стає коло печі і соромливо колупає в куточку комин». /6, кн.1, с. 414/.

На Чернігівщині у Глухівському повіті дівчина під час сватання в хаті не буває, а коли її запрошують, то вона "увійшовши до хати ... стає коло печі, видом до

комина, і мусить пальцем колупати піч" /16, с. 73/.

В узагальнюючій колективній праці, приосвяченій етнографічним особливостям трьох східнослов'янських народів: українців, білорусів і росіян, автор розділу «Сімейні обряди і обрядовий фольклор» К.В. Чистов також зазначає, що "невеста в некоторых украинских районах в знак согласия колупала печку". /39, с. 405/. Про цей же звичай на сватанні в інших східнослов'янських народів, у білорусів та росіян, автор не говорить нічого, очевидно з тієї причини, що такого звичаю у них етнографами не зафіксовано і тому він лишається характерною особливістю тільки українського обряду сватання.

У весільному обряді, на сватанні, дівчина «колупає піч», а в казці СУС 402 «Царівна жаба» ця дія метонімічно зображується гіперболою: геройня казки пробиває дірку в печі. Засіб, за допомогою якого виліпакає ^з геройне казки "гречаники", з точки зору здорового глузду і життєвої практики є нісенігтицею, абсурдом, на рівні поетики - оксимороном, тобто небилицею, тому наведений уривок із казки має розумітися не буквально, а переносно.

«От вона взяла ріденько вчинила, ріденько підбила, ріденько й замісила; потім того, полізла на піч, пробила дірку, вилила туди - гречаники так і розплівлись Я черіні» /21, вип. 2, с. 99-107/.

Співставимо значення слів «колупати» і «пробивати». Колупати. Руйнуючи поверхню, робити заглибини, ямки в чомуусь; копирвати, длубати, корпати, шпортати, довбти, довбати. /22, т. 2, с. 296/.

Пробивати. Ударяючи по чому-небудь, робити отвір, заглибину і т. ін. ударами, напором, утворювати в чому-небудь діру, проходи тощо; проломлювати. /22. т. 3, с. 763/.

Порівнюючи значення цих двох слів, ми бачимо, що інтенсивність дії збільшується від слова «колупати» до слова «пробивати», тому слово «пробивати», яке зустрічаємо у казковому мотиві, є гіперболою по відношенню до слова «колупати», яке міститься в етнографічному фразеологізмі «колупати піч». Як слова «колупати» і «пробивати» знаходяться між собою у метонімічному, гіперболічному зв'язку, так і дії дівчини на сватанні, які позначаються етнографічним фразеологізмом «колупати піч», та дії геройні казки, які позначаються мотивом «пробивати в печі дірку», знаходяться у метонімічному, гіперболічному зв'язку. Треба мати на увазі при тому, що під час сватання дія дівчини, яка пальцем доторкується до поверхні стіни печі, і яка позначається фразеологізмом «колупати піч», метафорично означає її згоду на майбутню дефлорацію її під час весільної комори, тобто, загально кажучи, означає її згоду на одруження, а дія геройні казки, яка позначається мотивом «пробивати в печі дірку», є реалізацією метафори, якою є етнографічний фразеологізм «колупати піч». Саме таким чином розуміти значення дії дівчини на сватанні, яка позначається фразеологізмом «колупати піч», та значення дії геройні казки, яка позначається мотивом «пробивати в печі дірку», дозволяє поширення в світовій, у тому числі і в українській міфопоезії метафоризація вагіни «піччю», а фалоса - «пальцем»,

зокрема у загадках. /2, с. 501/.

Крім розгляненого аспекту обряду сватання, в наведеному уривку міститься ще один аспект сватання: обряд, у якому на знак остаточної погодженості сторін хтось із батьків дівчини дає старостам свій хліб - друга, завершальна, частина обряду «обміну хлібом». У реальному сватанні це відбувається після того, як дівчина «колупає піч», а в казці геройня казки дає героєві казки «гречаники» після того, як вона «пробивала в печі дірку», тобто поспідовність обрядових дій на сватанні збережена і в казці.

Якщо цей звичай не був поширений на всій українській етнографічній території, а його ми не знаходимо в усіх описах весільного обряду, що репрезентують усю Україну /це могло статися через неувагу записувачів, або зникненням його на час фіксації весільного обряду, а перед тим, можна припустити, він існував і на тій території/, то й казка із цією звичайною дією у плані змісту казки могла виникнути в тій місцевості, де існував такий звичай, а казка, яка містить метонімію, гіперболу цього звичаю, якщо вона була зафіксована в тих місцевостях України, де цього звичаю не існує, є не місцевого походження, а запозичена з інших етнографічних територій, де цей звичай існує. Це ж стосується не тільки різних етнографічних регіонів самої України, а й інших етносів, починаючи від найближчих до українців сусідів, білорусів та росіян, і закінчуючи найвіддаленішими етносами, серед яких побутує наша казка із розглядуваним мотивом у плані виразу її, але які не мають звичаєвої дії дівчини на сватанні, яка позначається етнографічним фразеологізмом «колупати піч». В одному з російських варіантів нашої казки міститься розглядуваний нами казковий мотив: «Лягуша смекнула это, взяла, замесила квашню, скатала, печь сверху выдолбила, да прямо туда квашню и опрокинула» /20, т. 2, с. 329-331/; в іншому російському варіанті цей мотив зустрічається вже в зміненому, деформованому вигляді: «Всыпала муку в квашню, влила воду, растворила раствор, вылила в холодную печь» /20, т. 3, с. 356-361/; у ще іншому російському також варіанті цей казковий мотив має наступний вигляд: «приносит она холодной воды, налила в квашню, потом муку - не сеяла, ничего - бух в квашню, размешала в притвор. Отслонила заслонку, по всей пече разлила» /20, с. 160-165/.

Як бачимо із наведених прикладів, в одному геройня казки «печь сверху выдолбила», що приблизно відповідає нашему казковому мотиву, але у росіян така звичайна дія дівчини на сватанні, яка в українців позначається етнографічним фразеологізмом «колупати піч» етнографами не зафіксована. Інші два приклади вже зовсім відрізняються від нашого мотиву, що відбулося також через те, що іноетнічним носіям нашої казки не було чим скориговувати мотиви нашої казки, знову ж таки через відсутність у них звичаю «колупати піч».

У наведеному уривку казки містяться також положення нашої Правди, які збігаються з аспектами українського обряду сватання. Правда: сватання має бути обрядом, у якому дівчина має «колупати піч»; сватання має бути обрядом, у якому вирішальне слово має належати дівчині; сватання має бути обрядом, у якому здійснюється обрядова дія, яка позначається етнографічним фразеологізмом «обмінити хліб», який має значення остаточної погодженості сторони

дівчини на її одруження із парубком, який прийшов її сватати.

Поетична трансформація, що набирає характеру збільшення інтенсивності якоїсь дії, яка виражається в мові дієсловом і в поетиці є різновидом метонімії, дієслівної гіперболи, зустрічається не лише в казці, але і в українських загадках.

Наведемо кілька прикладів загадок, які містять дієслівні гіперболи. Загадка про дятла, яка побудована на побільшенні інтенсивності дії, яка в реальності виражається дієсловом «клювати», в плані змісту загадки, у відгадці, а в плані виразу загадки, у власне загадці, гіперболічно виражається дієсловом із переважаючою інтенсивністю «рубати»: «Прилетіли улани, зелені в них жупани, червоні шапочки, - рубаютъ пень у тріосочки», /13, с. 133/; такого ж типу гілепболізація спостерігається між дієсловами «жалити» і «кусати» у загадці про бджолу: «Лізу, лізу по запізу, ще б ліз, так боюсь царевих собак, бо дуже кусауться», /13, с. 136/; між дієсловами «топитися /на вогні/» та «горіти» у загадці про бджолу, церкву та віск: «Летів птах через божий дах, летів і говорив: тут мое діло на вогні згоріло», /13, с. 137/; між дієсловами «дзищати» та «свистіти, гукати», а також між дієсловами «жалити» та «поїдати» у загадці про комара: «Летіла пташка широкоуста, свиснула, гукнула громким голосом, з ^зїла царя й царицю, короля й королицю, риби не їла, бо в воді», /13, с. 139/; між дієсловами «дзищати» та «вити» у загадці про жука: «Летить - вие, сяде - риє», /13, с. 141/; між дієсловами «лунати /пострілу/» та «гриміти» у загадці про рушницю: «Лежить - мовчить, в руки візьмеш - гримить», /13, с. 237/.

2.5. Сватання: обряд, у якому дівчина пов'язує двом старостам два рушники. Пов'язування рушників старостам на знак згоди дівчини на її одруження із парубком, який прийшов її сватати, є однією із найхарактерніших прикмет українського сватання. Звичай пов'язування рушників є настільки важливим елементом українського обряду сватання, що воно саме через цей обряд має назву «брання рушників», «рушники» /30, с. 17/.

Про пов'язування старостів рушниками довідуємося із численних описів українського весільного обряду. Хв. Вовк у згадуваній праці пише про це так: «Якщо дівчина дає свою згоду і, само собою, коли батьки ухвалили це, дівчині наказують принести рушники... Дівчина приносить рушники, що сама вишивала, і прикрашає ними старостів на кшталт шарфа, перев'язуючи їх через плече» /8, с. 231/.

Про це ж пише і автор передмови до збірника «Весілля» О.А. Правдюк: «Молода виносила рушники і хустку. Рушники подавала старостам, які перев'язували ними один одного через плече.» /6, кн.1, с. 17/.

В етнографічних описах весільного обряду, які походять з різних етнографічних земель України, також говориться про цей звичай.

Г. Калиновський в «Опису весільних українських простонародних обрядів», які він зробив 1777 року, про це подає наступним чином: «/дівчина/ підносить на дерев'яній тарілці кожному з них /двох старостам/ по довгому полотняному рушнику, вишитому заполоччю, а іноді шовком або золотом, на знак згоди на їх /старостів/ пропозицію. Ті ж, узвівши з рук молодої дари, перев'язують їх через

плече» /6, кн. 1, с. 68-69/.

В опису весільного обряду П.П. Чубинського, що його він зробив на Полтавщині, рушники і хусточка так не називаються, а мають назву «платки» /хустки/: «Молода бере за столом платок і насамперед дає моподому; він кладе його в кишеню; потім дає старостам і товаришу /парубка/» /6, кн. 1, с. 86/.

Також в опису весільного обряду із Слобожанщини, що його здійснив Б.Д. Грінченко, знаходимо свідчення про цей звичай: «Молода подає старостам /двоє/ рушники, а подруга перев'язує їм руки» /6, кн. 1, о. 393/.

Після виголошення дівчиною своєї згоди на одруження, вона «дає кожному старості по рушникові. Старости беруть рушники і один одного пов"язують на вкоси через плече», - так подає відомості про цей звичай П.Т. Білинська у своєму опису весільного обряду, що походить із Катеринославщини. /6, кн. 1, с. 414/

На Волині «дівчина подає... старостам вишиті кольоровими нитками рушники». /6, кн. 2, с. 7/.

Із наведених етнографічних описів українського весільного обряду бачимо, що дівчина на знак своєї згоди на одруження із парубком, який прийшов її сватати, пов"язує старостам рушники.

На позначення цього звичаю в українській мові існують і етнографічні фразеологізми: «подавати /подати/ рушники» - давати згоду на одруження з ким не буде /22, т. 3, с. 488/; «брати рушники» -свататися /22, т. 1, с. 181/; «вернутися з рушниками» - засватати /22, т. 4, с. 126/; це ж значення має і полісемантичне слово «пов"язувати», «пов"язати» - в обряді сватання - перев'язувати через плече рушником на знак згоди /22, т. 3, с. 477/.

Звичай пов"язування рушників на сватанні зустрічаємо також у казках, у тих казкових епізодах, які у плані змісту відповідають сватанню, але не в прямому вигляді, а в прихованому за різними казковими реаліями, які є метафорами, у різних казкових мотивах, які є реалізованими метафорами. Метафори пов"язування рушників присутні, зокрема, у казці СУС 530 «Свинка - золота щетинка», уміщений у збірнику казок «Дерев"янє чудо» під назвою «Овріяш», в епізоді казки, що в плані змісту означає сватання. Двоє старостів у цій казці метафоризуються «двоюма зятями царя».

Підставою вважати якийсь казковий мотив із наведеного нижче уривку за метафоричний, а не номінативний, є те, що він містить зображення дії, яка з точки зору здорового глузду та норм соціальної поведінки є нісенітницєю, жорстокою небилицею, бо де таке було в світі чути, щоб за впольованого «дикуна» чи «прекрасне потя» хтось та давав вирізати собі зі спини ремені! Увесь же наведений уривок такої вражуючої нісенітниці не містить, хоча і його не можна розуміти буквально, бо і він сам увесь є тільки результатом розгорненої метафори: «ремінь» - «рушник».

«Раз одного дня пішли на вадаску усі три царські зяті. Ті два взяли собі красні коні, а він такого перепалого, сухого – і так його вів. Зайшов у одне болото, коник упав, він узяв кіл та так піднімав його з болота. Його жона, як то увиділа,

що коника із болота колом піднімає, дуже зганьбилася, почала плакати, йойкати, вадитися з ним. Він якось витяг собі коника із болота і помалу пішов собі за шваграми. Як знов, що його швагері уже геть далеко є, кинув кантар на коника, то із нього такий красний кінь стався, що пари не можна було йому найти. Пішов, вадасить собі із швагерами, убив він одного дикуна. А швагери його не впізнали, що то іх той лінівий швагер. Дуже почали просити у нього того дикуна. Каже він ім:

- Дам вам, але так: коли дасте один із вас із хребта ремінь видирати.

То вони дуже ганьбилися, що цілий день вадасили та й нічого не убили. Хотіли похвалитися перед царем та й перед своїми жонами, що вони дикуна убили.

Один ліг собі на землю, а вин вийняв ножик із жеба і видер ремінь з його хребта. Доки той там завився, він сів на коня і поперед них побіг. Коли недалеко був од царського дому ізняв кантар із коня, то замість нього знову такий занепалий коник став. Бідує він там із тим коником, бо той не хотів іти. Надбігли його швагри; видить, що несуть дикуна, та й подумав собі: "Ей, хваліться! Та і є за що, бо тут ремінь із хребта у жебі". Прийшов якось і він додому. А його жона зовсім не хоче його уже і допустити до себе. На другий день знову зібралися на вадаску. Він узяв собі того ж хрунавого коника. Зайшов у болото, коник упав. Узяв знову він собі кіл і почав коника із болота піднімати. А ті швагри позабирали собі дуже красних коней та так пішли. Увиділа його жона, що він знову піднімає коня із болота колом, дуже почала йойкати, ревти. Каже:

- Ти лиши ганьбу мені шукаеш.

Витяг коника із болота, якось уважив його та йде, веде за кетефік. Як знов, що його швагри вже далеко, кинув кантар на коника того - та такий кінь став із того, що ще но! Прийшов, а його швагри уже вадасять, та нічого не годні були убити. А він як прийшов, так нараз убив одне прекрасне потя. Вадасили його швагри до полуночі, та і одного воробля не убили. Просять вони його /адже вони не знали, що швагер/, просять, аби продав їм те потя. Та й іще клебані перед ним ізняли та так його просили.

- Дам вам, - каже, - але лиши так, коли даете собі із хребта ремінь видерти.

Ліг собі другий, і видер він тому ремінь із його хребта та й у жеб положив. А сам сів на коня і пішов. Доки вони зібралися, він уже далеко був. Прийшов на те місце, де його швагри рано лишили, ізняв кантар із того коня, та знову такий перепалий кінь став, як був. Надійшли його швагри і таки лишили його. Прийшли додому і стали показувати, яке потя вони убили, а того не розповіли, що за потя з хребта ремінь дали оддрати. Звідусться у них жона того, що у болоті зістався:

- А мій той нещасний газда де? Чи був із вами?

- Із нами не був, десь ми його лишили у болоті рано, там ми його найшли і тепер.

Надійшов і він, та до хижі не смів зайти. Лиш забрався там десь та ліг собі». /І0, с. 36-39/.

Через те, що казкові мотиви «один ліг собі на землю, а він /герой казки/ вий-

няв ножик із жеба і видер ремінь з його хребта», «ліг собі другим, і видер він тому ремінь із його хребта та й у жеб положив» із точки зору здорового глузду нісенітницею, а на рівні поетики оксимороном, тобто, українською мовою кажучи, небилицею, вони /мотиви/ є результатом реалізації метафори двох рушників двом звичайним в українців старостам, які вони отримують на знак згоди дівчини на одруження із парубком, який до неї сватається. Метафора побудована на збігові спільні ознаки у рушника та ременя.

Рушник. 1. Довгастий шматок тканини (бавовняної, лляної, полотняної і т. ін.) для витирання обличчя, тіла, посуду тощо. 2. Шматок декоративної тканини з вишиванням або тканин орнаментом; традиційно використовується для оздоблення житла, в українських народних обрядах і т. ін. /22, т. 4, с. 126/.

Ремінь. 1. Довга смужка обробленої шкіри. // Шкіряний пояс. 2. Широкий шкіряний пояс з сумочкою при ньому. /22, т. 3, с. 894/.

Як бачимо із наведених значень «рушника» та «ременя», вони мають деякі спільні ознаки: «бути тим, що видовжено /рушник: довгастий; ремінь: довга смужка/. Тому на підставі збігу спільні ознаки «бути тим, що є видовженим /шматком тканини, смужкою шкіри/» у «ременя» і у «рушника», «ремінь» є метафорою «рушника».

Тут варто зазначити іше наступне: дівчина на сватанні не просто дарує двом старостам по рушникові, а ті рушники обов'язково пов'язуються через праве плече з лівого боку або дівчиною, або самими старостами один одному: «Невіста приносить рушники..., пов'язує ними старостів через плече». /8, с. 196/. Тому в такому вигляді піврушника знаходиться спереді у людини, на грудях та животі, а піврушника - ззаду, на спині, на «задній частині тулуба людини від ший до крижів; /на/ хребті» /22, т. 4, с. 318/. Ремені є метафорою саме пов'язних рушників, так само і слід на спині, що лишається після того, як «видерто ремені» /мінус-ремінь/

Пов'язуванням рушників старости позначаються як ті, хто успішно висвавав дівчину. Позначаються ж старости - рушниками, рушники є познакою. Слово «познака» в українській мові є полісемантичним словом, яке має кілька значень, зокрема: 1. Характерна ознака, прикмета і т. ін., за якими можна пізнати кого-, що-небудь. 2. Подряпина, рубець, рисочка, пляма і т. ін., залишенні чим-небудь, зроблені кимсь; слід, відбиток чогось. /22, т.3, с. 515/. Пов'язування рушників старостам - це намічування їх познакою у вигляді пов'язаного через плече рушника. За цією познакою, усі хто її бачить, знають, що сватання завершилося позитивно. Це значення пов'язаного рушника міститься у першому значенні слова «познака» та у плані змісту розглядуваного казкового мотиву, у плані ж виразу маємо актуалізоване та реалізоване друге значення цього ж слова. Причому «подряпина, рубець, рисочка... залишенні чим-небудь, зроблені кимсь», тобто ознаки слова «познака», які містяться у другому значенні слова, у казковому мотиві гіперболізуються до розмірів «видерто ременя з хребта».

Існують казкові сюжети, в яких казкові персонажі, які, в плані змісту означають старостів обряду сватання, у казковому епізоді, що у плані змісту відповідає сватанню, у різний спосіб убиваються. У такого вигляду мотиві слід вбачати, у

плані змісту його, іще один аспект сватання - сватання як обряду, після позитивного завершення якого старости стають непотрібними парубкові, вони вже більше ніколи в його житті йому не знадобляться. У цій же казці вбивства двох персонажів, які метафоризують двох старостів, не відбувається, але «видiranня ременя з хребта» в одного і в другого зятів є каліцтвом, що є пом"якшеною формою смерті, тобто каліцтво стосовно до смерті є літотою на рівні поетики. Каліцтво плану виразу казки у метонімічному відношенні до смерті у плані виразу ж казки є літотою. Каліцтво плану виразу казки у метонімічному відношенні до познаки у другому значенні цього полісемантичного слова є гиперболою. Каліцтво плану виразу казки у метафоричному відношенні до познаки у першому значенні цього ж слова є метафорою непотрібності для парубка, який досяг позитивного завершення сватання, старостів у його майбутньому житті.

Видiranня ременів з хребтів двох зятів в реальній дійсності мало б наслідком появу на місці видrаних ременів крові.

Кров, у свою чергу, могла б метафоризувати червоні квіти традиційної вишивки на рушнику для старостів, але про кров у цитованому епізоді казки нічого не говориться - можливість появи крові на місці «видrаних ременів з хребта» чи на самих «ременях» тут замовчується завдяки амфіболії.

Ремені видирає сам герой казки, який у плані змісту означає парубка під час сватання, хоча в реальності рушники подає, та іноді і пов"язує їх двом старостам, дівчина - парубок на сватанні навіть не торкається рушників. Але в цьому не слід вбачати якоєсь суперечності між реальним сватанням та його метафорами у казці, бо ж головним призвідцею /ініціатором/ сватання є не старости, а парубок. У цьому міститься іще один аспект сватання - сватання як обряду, у якому хоч і відіграють важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою у ньому є парубок.

Хоч ми у цьому розділі докладно розглянули поетичну трансформацію аспекту сватання як обряду, в якому дівчина пов"язує двом старостам два рушники, у наведеному казковому епізоді, у плані змісту його, знаходяться іще кілька аспектів сватання, про деякі з них ми принаїдно говорили, про інші - ні, тепер же наведемо їх усі. Сватання: обряд, у якому хоч і відіграють важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому є парубок; обряд, у якому бере участь двоє старостів; обряд, у якому бере участь двоє старостів чоловічої статі; обряд, йдучи виконувати який, старости беруть із собою палиці; обряд, після позитивного завершення якого старости стають непотрібними парубкові, вони вже більше ніколи в його житті йому не знадобляться.

Вище ми зазначали важливість пов"язування рушників старостам на знак згоди дівчини на одруження, тому цей звичай не міг не з'явитися у плані змісту в казковому епізоді, що відповідає сватанню, в якому /епізоді/ «рушник» метафоризується «ременем». Метафора в даному випадку побудована на збігові спільній ознакі обох предметів, які /ознаки/, звичайно ж, присутні в них, незалежно хто, люди якої національності і мови, тими предметами оперує. Але подібна метафоризація могла виникнути іще й у того народу, в якого існує такий шлюбний звичай як сватання, та в ньому присутній також звичай пов"язувати

старостам рушники на завершення сватання. Коли ж цього етнографічного субстрату у певного народу не існує, а казка з епізодом, який у плані змісту відповідає сватанню, та з казковим мотивом у ньому, який у плані змісту означає пов"язування рушників старостам, існує, тоді даний мотив, даний епізод, дана казка є запозиченням у того народу, де цей етнографічний субстрат фіксується польовою етнографією.

Крім того, щоб певний народ міг вважати розглядуваний казковий мотив своїм, він у своїй мові також повинен мати лексичний відповідник до українського слова «познака» і обов'язково із тими двома значеннями, які ми розглядали вище та які актуалізуються та реалізуються у цьому казковому мотиві.

Із розглянутого епізоду казки, як його телекогію, можна виокремити кілька положень нашої Правди. Вони стосуватимуться звичайних реалій сватання, обрядових дій на сватанні та наслідків позитивного сватання для парубка і для дівчини. Положення Правди повністю збігаються із проаналізованим у цьому розділі аспектом сватання та з лише названими і частково проаналізованими у ньому аспектами. Правда: сватання має бути обрядом, у якому хоч і відіграєть важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому має бути парубок; сватання має бути обрядом, у якому бере участь двоє старостів; сватання має бути обрядом, у якому старости, йдучи виконувати який мають брати із собою палиці; сватання має бути обрядом, у якому після позитивного завершення його старости стають непотрібними парубкові, вони вже більше ніколи в його житті йому не знадобляться, бо українці мають одружуватися у своєму житті тільки один раз і на одній дівчині.

Поетична трансформація, яка має характер метафоризації одного предмета іншим на підставі збігу спільнії ознаки у обох предметів, зустрічається не тільки в казці, але і в інших жанрах українського фольклору, зокрема в загадках. Наведемо для прикладу кілька загадок, які побудовані на збігові спільні ознаки двох предметів, і саме такої ознаки, яка присутня у значеннях «рушника» і «ременя», які ми наводили в належному місці.

Загадка про двері: «Одно рядно сім баб тягло» /13, с.173/. Згадуване у плані виразу загадки, у власне загадці, «рядно» має ознаку, що нас цікавить, вона міститься у значенні слова «рядно»: «вид простирадла і покривала з ряднини: цупкого, домотканого полотна з конопляної або лляної пряжі» /22, т. 4, с. 129/. Подібну ознаку опосередковано містить і значення слова «двері»: «стулка, що закриває отвір - вхід і вихід» /22, т. 1, с. 713/. У наведений загадці маємо інверсійне відношення того, що загадується /двері/ і того, чим загадується /рядно/ до відношення того, що загадується /рушник/ і того, чим загадується /ремінь/ у казці: у загадці виріб з полотна /рядно/ загадує щось /двері/, а у казці виріб з полотна /рушник/ загадується чимось /ременем/. У цьому відношенні аналогічна до розглядуваної загадки наступна загадка про дороги: "Ширинки /хустки/ - всему світу не скатать" /13, с. 270/. У наступних загадках про дорогу ознака «бути тим, що є довгим, видовженим» знаходиться експлицітно у її перифрастичному описі, який і є планом виразу загадки, власне загадкою. «Вузенька, довгенька, а як устане,

то до неба достане» /13, с. 269/; «Довга Настя простилася, якби встала, то би неба дістало» /13, с. 269/; «Я така довга, що й кінця не маю» /13, с. 269/; «Я довга, велика, лежу собі тихо; а добрій люди товчуть мені груди» /13, с. 270/.

2.6. Сватання: обряд, у якому на знак остаточної погодженості сторін, хтось із батьків дівчини дає старостам свій хліб - друга, завершальна, частина обряду «обміну хлібом». Зтоді дівчини на одруження із тим парубком, який прийшов її сватати, остаточно закріплюється даванням старостам, при їхньому відході з хати, де живе дівчина, після позитивного сватання, хліба, який дається ніби в обмін на той, з яким приходили старости. Такий звичай в українській мові називається «обмінити хліб» і цей вираз є етнографічним фразеологізмом. Обмінити /обміняти/ хліб - дати або дістати згоду на одруження дівчини /за давнім народним весільним звичаєм, батьки дівчини при цьому обмінюються з старостами хлібом/ /32, т. 3, с. 30/.

Ось що пише про цей звичай Хв. Вовк у згаданій праці: «Після того, як старости ввійшли до кімнати та проказали звичайні привітання, один з них витягає з своєї торби хліб і, поцілувавши його, передає голові дому. Той, поцілувавши й собі хліб, кладе його на стіл» /8, с. 230/. Це відбувається на самому початку сватання, а вже після того, коли дівчина дасть згоду на одруження із парубком, на знак цієї згоди пов"яже старостам рушники та подарує, заткне за пояс, парубкові вишиту хустку, батьки дівчини дають старостам хліб, - свій, а не той, що принесли старости /поворіт хліба, що його принесли старости, означало б відмову/ /8, с. 231 – 232/.

Справа сватання вважається завершеною, тобто сватання вважається позитивним, також після того, як «обидві сторони обмінялися хлібом» /8, с. 232/, бо траплялися «випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. На знак відмови вона повертала старостам принесений ними хліб» /30, с. 171/.

О.А. Правдюк у вступній статті до збірника «Весілля» також зупиняється на цьому звичаї і лише, що «старости заходили в хату, клали хліб і сіль на стіл...» /6, т. 1, с. 16/. Після того, як батьки дівчини переконувалися в тому, що дівчина згода на одруження, батько виголошував традиційні слова, де повідомляв зокрема і про те, що хліб-сіль старостів приймається. /6, т. 1, с. 17/.

Із наведених у цьому збірнику описів весільного обряду, що походять з різних етнографічних земель України, також довідусмося про цей звичай. Так Г. Калиновський у своєму описі зазначає, що старости після того, як дівчина подасть рушники, залишають «як запоруку посольства свого, у господаря принесений ними хліб, а натомість взявши інший /очевидно, хліб сторони дівчини/, ідуть в дім молодого з радісною вісткою». /6, т. 1, с. 69/.

Із опису весільного обряду, що походить з Чернігівщини, бачимо, що старости ходять сватати з хлібом: «Старости подають хліб у хустці» /6, т. 1, с. 355/. Якщо батько дівчини згоден на одруження його доњки з парубком, свати якого прийшли з хлібом, то він бере у них хліб і кладе на стіл. Тут же говориться про те, як після згоди дівчини і її батьків на одруження з парубком та після частування старостів і парубка, мати дівчини «міняє хліб, замотує в хустку і дає старості» /6, т. 1, с. 356/, причому у цій місцевості обмін хлібом відбувається двічі, вдруге

тоді, коли на другий день після сватання до батьків молодої приходить батько молодого з хлібом: «Увійшовши в хату, каже: «Драстуйте, кланяємось вам хлібом». Батько молодої бере хліб, розмотує, цілує, кладе на стіл і просить сідати» /6, т. 1, с. 356/. Після частвуання «хліб молодого міняють у другий раз: мати дає хліб, а молода кладе на хліб білу хустку» /6, т. 1, с. 356/.

Як бачимо із описів весільного обряду та сватання зокрема, звичаю обміну хлібом між стороною парубка та стороною дівчини, який означав остаточну згоду дівчини на одруження, надавалося великого значення, цей звичай був незамінною складовою частиною обряду сватання в українців і без нього сватання вважалося б недійсним.

Через те, що цій звичай є дуже важливим у реальному сватанні, він обов'язково має бути присутнім у тих казкових епізодах, які в плані змісту означають сватання, але аж ніяк не в такому вигляді, в якому ми його знаходимо в етнографічних описах сватання, а тільки трансформованим за допомогою різних поетичних засобів.

У казці сюжетного типу СУС 300 А "Бій на калиновому мосту", під назвою «Костинин син» із зібрання Т. Манжури також присутній цей звичай.

Герой казки після різного роду пригод, непоміченим, перетвореним на «котика», проникає до хати трьох дружин загиблих за участі героя казки зміїв, прийнявши хліб, який йому дають зміївни.

Підставою вважати наведений нижче уривок за метафоричний, а не номінативний, є те, що в ньому зустрічається кілька оксиморонів або небилиць: «герой казки прилітає»; «герой казки перекидається котиком»; «котик може бути ворогом або приятелем»; «визначення ворога чи приятеля за тим, який хліб буде їсти котик: чи з ядом, чи з медом».

«Як прилетів він туди, перекинувсь котиком та й грається під вікном, а діти побачили та до матері:

- Який, - кажуть, - гарний котик, озьмім його.
- Ні, постойте, це, може, ураг наш; даймо йому хліба з медом, а другий з нашим ядом: як буде їсти хліб із ядом, то наш приятель, а як з медом, то ураг.
- Кинули отто, він зараз до того шматочка, що з ядом, покачав-покачав його та й загріб.
- Це, - кажуть, - наш приятель, - та й узяли його». /27, с. 23/.

У плані змісту цей казковий епізод означає сватання та обмін хлібом на сватанні, на знак остаточного погодження сторін, щодо одруження парубка і дівчини: два хліба двох сторін - своєї, тобто сторони дівчини, та чужої - сторони парубка. У казці маємо два хліба: «хліб з медом» і «хліб з ядом», причому той хліб, що із ядом, містить яд, що належить дружинам зміїв /«з нашим ядом»/. Уже у цьому протиставленні присутні розділення двох хлібів на «чужий» і «наш» / «з нашим ядом»/, хоч про той хліб, що з ядом, і не сказано чий він, через те, у цьому вбачаємо амфіболію, яка доволі часто зустрічається у казках. Крім того «хліб з ядом» через те, що він містить у собі яд, є до того ж чужим.

«Яд» /отрута/ в українській міфопоезії має ознаку «бути тим, що є гірким». В одній українській баладі мати дає невістці випити «гірку трутину» /3, с. 259/, в інших баладах засобом для отруєння виступає «полин», який має ознаку «бути тим, що є гірким»: «гіркий полин» /3, с. 247, 250, 252, 253, 269/, «гіркий полинець» /3, с. 251/, «гіркий полиночок» /3, с. 254/, «полин гіркий» /3, с. 260, 264/.

Цю ж ознаку «бути тим, що є гірким» має в українській міфопоезії і «чужий хліб»: «Гіркий чужий хліб» - твердить приказка із збірника Номиса /35, с. 223/. Через те, що і «яд» /отрута/ і «чужий хліб» мають спільну ознаку «бути тим, що є гірким», «яд» /отрута/ є метафорою того, то є чужим, зокрема «чужого хліба», а наявність «яду» /отрути/ в хлібі метафоризує той «чужий хліб», яким по відношенню до парубка /сторони парубка, його старостів/ на сватанні, (а ним у плані виразу є герой казки перетворений на котика), є хліб сторони дівчини.

Котик бере хліб із яdom і через це визначається дружинами зміїв за свого приятеля - у плані змісту цей мотив має наступне значення: сторона парубка отримує замість свого, того, з яким прийшли старости, чужий хліб на сватанні, і це перетворює парубка з «урага», тобто із чужої для дівчини людини, на «приятеля», тобто в недалекому майбутньому чоловіка дівчини, до якої він сватається.

В українській міфопоезії у зв"язку з хлібом актуалізується опозиція «свій»: «чужий» - «Гіркий чужий хліб» /35, с. 223/; «Хліб та сіль!» - «Імо, та свій» /35, с. 524/.

Так само опозиція «солодкий»: «гіркий» актуалізується в українській міфопоезії - «не бачив гіркого, не бачити й солодкого» /35, с. 129/; «Не тоді лижи мені губи, як солодкі - тоді мені лижи, як гіркі» /35, с. 136/; «Лижи мені губоньки, як гіркі: а як солодкі, то я сам оближу» /35, с. 136/.

«Хліб з нашим яdom» є також імпліцитною паронімістичною метафорою «хліба – нашої їди /їжі/», через співзвучність, паронімічність слів «яд» /отрута/ та «їда» /їжа/.

Розглянемо докладно казковий мотив «котик загріб/той хліб, що з яdom/». Загрібати є полісемантичним словом, тому має кілька значень: 1. Загортати, засипати чим-небудь. 2. Загарбувати, привласнювати, заграбати. /22, т. 2, с. 56/

У плані виразу казкового мотиву, у метафоричному плані, актуалізоване і реалізоване перше значення, у плані ж змісту мається на увазі друге значення цього полісемантичного слова, тому мотив у плані змісту має наступне значення: парубок узяв чужий хліб, тобто сторона парубка на знак згоди дівчини на одруження із тим парубком, який прийшов її сватати, отримала від сторопи дівчини хліб. У плані виразу мотив крім того є реалізованим етнографічним фразеологізмом «обмінити хліб».

Підставою для метафоричного, а не номінативного розуміння розглядуваного казкового мотиву є його оксіморонний характер, чи, кажучи українською мовою, цей вираз є мотивом-небилицею через те, що в реальності кіт ніколи їжу, хліб зокрема, не загрібає у землю чи деїнде, це він робить із своїм послідом, але собака, на відміну від кота, загрібає їжу, хліб зокрема. Про те, що саме загрібає кіт, мовить українське прислів'я: «Знає він кошечу загребу» /35, с. 538/. Про собачу ж загребу довідуємося із наступного прислів'я: «Не ззість пес, поки

не поваляє, а кіт, поки не заворкоче" /35, с. 538/. Валяти. Забруднювати, бруднитися. /22, т. 1, с. 221/. Покачати. 1. Покатать. Глянь, як кішка: покачає лапкою клубок та й кине, а тоді знов. 2. Повалять. Собака не з'їсть, не покачавши. /28, т. 3, с. 270/.

У плані виразу мотиву актуалізоване друге значення полісемантичного слова «покачати», що є синонімом до слова «поваляти» /«валяти»/, «забруднювати» /22, т. 1, с. 221/, а в плані змісту мається на увазі перше значення, що дає можливість розуміти «шматочок /хліба/», що з яdom, не як частину хліба, а як цілу хлібну, яка звичайно буває округлої форми, а тому потенційно може котитися, як й інші округлі предмети.

Реалізація другого значення відбувається завдяки появі у цьому ж реченні /kontekstі мотиву/ слова, яке належить до того самого семантичного поля, що й «покачати» /у другому значенні/ - «загрібати», але обидва ці два слова за планом виразу характеризують поведінку собаки, що підтверджується наведеним прислів'ям, а не поведінку кота; «котика» ж, як метафори парубка на сватанні, стосується перше значення слова "покачати" та друге значення слова «загрібати».

«/Котик/ покачав-покачав його /шматочок хліба/ та і загріб». Це речення двоскладне, поширене, ускладнене однорідними присудками «покачав-покачав» і «загріб». Речення поширене, через що додаток «його /шматочок хліба/» залежить від дієслова, повторюваного присудка «покачав-покачав», та дієслова «загріб». Останнє слово в українській мові має два значення, тому воно набирає характеру амфіболійності у межах цього речення, бо неясно, додатком у якому відмінку це слово може поширюватися. Якщо дієслово /присудок/ «загріб» розуміти у першому наведеному значенні, тоді і цей присудок, так само, як і присудок «покачав-покачав», вимагає додатка у знахідному відмінку. Якщо ж дієслово /присудок/ «загріб» розуміти у другому наведеному значенні, тоді цей присудок вимагає додатка у давальному відмінку: «собі», «котику», «героєvi казки» і має значення обрядової дії на сватанні: парубок, сторона парубка, отримує від дівчини, сторони дівчини, хліб на знак остаточної погодженості сторін, після чого парубок перестає бути чужим /«урагом»/ і стає спорідненим із дівчиною, стороною дівчини, стає «приятелем».

Наведений уривок казки містить крім докладно проаналізованого аспекту сватання іще й інші його аспекти, які також приховані за метафорами. Сватання - обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; обряд, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини і які мають бути не кровними родичами; обряд, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини - пасивною; обряд, у якому дівчина або дає свою згоду на одруження із парубком або не дає - альтернатива, яка стосується парубка; обряд, у якому хоч і відіграють важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому є парубок; обряд, у якому старости, прийшовши до хати, де живе дівчина, підходять під вікно; обряд, у якому вирішальне слово належить дівчині.

Казкові мотиви наведеного уривку із казки могли виникнути тільки в тій куль-

турі, де існував звичай сватання, а в ньому обрядова дія, яка позначається у мові етнографічним фразеологізмом «обмінити хліб», що має значення достаточної погодженості сторін на одруження парубка і дівчини. Також мають бути присутніми в тій культурі і інші, перераховані вище, аспекти сватання. Так само для виникнення в якісь національній міфопоезії метафоризації хліба обох сторін, які беруть участь у сватанні, що набирає такого вигляду, який маємо в наведеному уривку, треба щоб у тій міфопоезії «чужий хліб» мав ознаку «бути тим, що є гірким», що потім надає можливість «хлібу з ядом /отрутою/» метафоризувати «чужий хліб», тобто хліб кожної із сторін, які беруть участь у сватанні. Крім того у тій мові, в якій існує наша казка, має існувати семантичний відповідник нашому дієслову «загрібати» із двома значеннями, які існують у нашій мові, як також відповідники до наших слів «валяти», «покачати» із аналогічними до наших слів значеннями.

Положення нашої Правди, які містяться у наведеному уривку казки у прихованому за різними метафорами вигляді, відповідають наведеним аспектам сватання, які також містяться у цьому уривку.

Правда: сватання має бути обрядом, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини; сватання має бути обрядом, у якому бере участь дві сторони: сторона парубка і сторона дівчини, які мають бути не кровними родичами; сватання має бути обрядом, у якому сторона парубка є активною, а сторона дівчини пасивною; сватання має бути обрядом, у якому дівчина або дає свою згоду на одруження із парубком або не дає — альтернатива, яка стосується парубка; сватання має бути обрядом, у якому хоч і відіграє важливу роль двоє старостів, та все ж головною особою на ньому є парубок; сватання має бути обрядом, у якому старости, прийшовши до хати, де живе дівчина, підходять під вікно; сватання має бути обрядом, у якому вирішальне слово належить дівчині.

Поетична трансформація, яка має характер метафоризації одного предмета іншим предметом на підставі збігу спільної ознаки /функції/ у обох предметів, яка виражається полісемантичним дієсловом, зустрічається крім казки і в інших жанрах українського фольклору, зокрема у загадках.

Подаємо для прикладу кілька загадок, у яких якийсь предмет має певну функцію, яка виражається дієсловом в одному значенні його, а у відгадці, у плані змісту загадки, мається на увазі інше значення цього ж слова: «Не єсть, не п”є, а все ходить і б”є». Відгадка: «годинник»/13, с. 212/; «Не єсть, не п”є, а ходить і б”є, скажіть добрі люди, що це таке». Відгадка: «годинник»/13, с. 212/; Ходить і говорити, та не єсть». Відгадка: «годинник»/13, с. 212/.

Наведені загадки побудовані на використанні полісемантики дієслова «ходити», одне із значень якого «ступаючи ногами, переміщатися, змінювати місце в просторі /про людину або тварину/, протилежне стояти». У плані виразу наведених загадок актуалізовано і реалізовано за рахунок залучення в плані виразу загадки, у власне загадці, інших слів цього ж семантичного поля «ходити людині»: єсти /із запереченням/, пити /із запереченням/, бити, казати, добрі люди, говорити, у плані змісту цих загадок, у відгадці, мається на увазі інше значення

полісемантичного дієслова «ходити» /«йти»/, а саме «бути в дії, працювати» /22, т. 4, с. 747/.

ВИСНОВКИ

Побудова виконаної роботи у двох частинах дозволяє підсумувати результати дослідження на двох рівнях: на теоретичному та практичному.

Порушені у першому розділі теоретичні проблеми пов"язані зі специфікою одруження парубка і дівчини, зокрема сватання, як одного із звичайних /належних до виконання за звичаєм/ етапів у процесі одруження, та його /сватання/ присутності у тексті казки, дозволяють зробити наступні узагальнення.

1. Припущення /робоча гіпотеза/ стосовно того, що кожна справжня казка, власне казка /так звана «чарівна казка»/, присвячена зображеню одруження парубка і дівчини, зокрема сватанню, яке було зроблене на підставі номінативного розуміння плану виразу казки, бо в кожній справжній казці ідеться про одруження героя казки із геройнею казки, підтвердилося і на підставі метафоричного розуміння плану виразу казки, тобто у її плані змісту, як плані змісту метафори. Хоч план виразу і план змісту казки збігаються на тематичному рівні, але в результаті здійсненого аналізу казкового тексту, казкових мотивів, за допомогою визначення плану змісту метафор, яка є ядром кожного казкового мотиву /який у свою чергу є реалізованим тропом/, вдалося виявити, що і в плані змісту казка має значення одруження парубка і дівчини, зокрема сватання. Це вдалося здійснити завдяки розумінню казки як метафоричного тексту.

2. Науковці, які досліджували казку, у різний час і в різних працях висловлювали свої міркування стосовно ніби-то виявлених ними прикмет обряду сватання. Сватання розумілося ними доволі широко, а тому сватанням вони називали будь-які контакти героя казки із геройнею казки, так само сватанням же вважали і різного роду так звані «важкі завдання» і т. д., але їхні думки лишалися на рівні необґрунтованих здогадів, припущень, які є надто приблизними і не відповідними.

Попередні казкознавці розуміли сватання отаким, аж надто абстрактним, чином, а тому не пов"язували його з якимось одним етносом, хоч би тим, до якого вони належали /чи відносили себе, чи перебували в його середовищі/. Ми ж у своїй роботі розуміли обряд сватання як етнографічний субстрат казки саме українського етносу, для того, щоб довести, що попередні дослідники помилилися і в тому, що вважали у казці сватанням: і ті дії, які так і називалися у плані виразу казки, і ті дії, які вони з якихось міркувань вважали сватанням. Щоб конкретизувати поняття сватання, ми у своїй роботі за етнографічним описом обряду сватання, що міститься у праці Хв. Вовка, виокремили усі можливі аспекти сватання. Їх досі виявилося числом сорок чотири, не виключено, що в подальшому уважному розгляді казки, виявляться ще нові аспекти сватання.

3. Проаналізувавши казкові мотиви, в яких маніфестується етнографічний термин «сватання» /«сватати», «свати»/, та маючи перед собою виокремлені аспекти обрядового сватання, ми стверджуємо, що різні дії, які в плані виразу казки називаються сватанням, насправді, тобто у плані змісту казки, ним не є, а

є метафорою /тропом різного роду/ дій, які є суттєвими у реальному процесі одруження, але тільки не сватанням.

4. Це ж саме доводиться стверджувати і відносно віднаходження прикмет сватання попередніми казкознавцями, що приховано містяться під оболонкою різних казкових дій різних казкових персонажів. А тому що ці вчені не допустили жодного разу того, що казка є поетичним утворенням, яке має метафоричний план виразу і реальний план змісту, вони і в цьому випадку розшукували прикмети /залишки, уламки, давні, віджилі форми/ сватання у плані виразу казки, який розуміли як номінативний текст. Такий метод виявлення обряду сватання у казці є хибним і він неминуче веде до аргументації одного невідомого /чи є сватанням певна казкова дія, чи ні/ іншим невідомим /мовляв, те сватання, яке ми зустрічаємо у казці, синхронічно у кожного етносу не спостерігається, а тому припускається, що це, очевидно, якась обрядова дія, яка означає сватання, яка знаходитьсья десь глибоко на діахронічній осі/.

5. Правильно ж визначити справжній зміст казки, її семантику, у тому числі й семантику різних казкових мотивів у казкових епізодах, які у плані змісту відповідають обряду сватання, можливо тільки завдяки розумінню казки як міфopoетичного тексту, тобто тексту, як результату трансформації звичайної комунікативної мови за допомогою різних поетичних засобів, тропів різного характеру: метафор, метонімій і т. ін.

Твердження попередніх казкознавців про те, що казка є витвором нічим не стримуваної людської фантазії, є помилковим, бо казка є результатом реалізації різного роду тропів, які для звичайного сприймання та для звичайного розуміння дійсного положення речей у об'єктивному світі є алгорізмами на рівні побутової логіки, і оксиморонами на рівні поетики, чи, українською мовою кажучи, небилицями. Це ж явище виникає внаслідок порушення одного із найважливіших принципів організації слів у висловлюваннях звичайної комунікативної мови - семантичної сполучуваності слів, лексичних одиниць, тому такі словосполучення мають розумітися не буквально, а переносно, метафорично.

Маючи перед собою виокремлені різні аспекти обряду сватання, саме українського сватання, як такого, що притаманний етносові, серед якого ми перебуваємо, та вважаючи їх за план змісту різних казкових мотивів, та керуючись теоретичним обґрунтуванням у розумінні казкових мотивів як мовних утворень, словосполучень різного роду, що мають розумітися не буквально, а переносно, ми й спробували відшукати деякі аспекти українського обряду сватання в українських народних казках різних сюжетних типів. Це стало змістом другого розділу нашої праці.

Композиція кожного окремого розділу, в якому аналізується певний аспект обряду сватання, поетична трансформація його в казковому тексті, дозволила аргументовано довести той тезис, що певні казкові мотиви плану виразу казки у плані змісту мають своїм значенням певні аспекти українського обряду сватання.

1. У першій частині кожного розділу міститься етнографічний матеріал, який описує той аспект сватання, який винесений у заголовок розділу, та який пошу-

кується у казковому епізоді, який у плані змісту відповідає сватанню. Це дає змогу оперувати реальним сватанням, а не надто віртуальним, як то зчаста зустрічаемо у роботах попередніх казкознавців.

2. У другій частині розділу визначаємо підстави для метафоричного, а не номінативного розуміння розглядуваного уривку казки, тобто знаходимо у тексті словосполучення, які можуть називатися /вважатися/ небилицею. Тільки в такому тексті й можемо розшукувати значення метафори.

3. Далі наводили уривок із казки, який є епізодом, що в плані змісту відповідає сватанню і містить пошукуваний нами аспект українського сватання. Це дає можливість говорити кожного разу окремо і конкретно про кожен окремий аспект сватання та його поетичну трансформацію, а не загально, приблизно і т. п., що ми бачили у попередніх казкознавців.

4. Після того, як ми навели уривок та знаємо, що в ньому містяться метафори певних аспектів сватання, ми визначали характер поетичної трансформації того чи іншого аспекту сватання: чи це метафорична трансформація, чи метонімічна /гіпербола, літота/, визначали ступінь ясності і викінченості думки, яка міститься у тому чи іншому словосполученні, тобто віднаходили амфіболію та визначали її характер та її роль у творенні переносного значення.

5. Після докладного розгляду домінантної метафори, яка метафоризує аспект сватання, що винесений у заголовок розділу, ми наводили інші аспекти обряду сватання, які також містяться у наведеному уривку казки, але на цей раз без вказування на характер тропів різного роду, під оболонкою яких вони містяться. Докладно розглянути і ці аспекти сватання у наведеному у кожному окремому розділі уривку казки маємо намір зробити в наступних роботах.

6.Проектування української народної казки на український обряд сватання дозволяє зробити висновки стосовно того, що українська народна казка у плані змісту містить саме український обряд сватання. Виникнення різних казкових мотивів, які в плані змісту мають значення різних аспектів українського обряду сватання стає можливим тільки в тій етнічній культурі, в якій обряд сватання має самого характеру аспекти сватання, як також стає можливим завдяки наявності в українській мові підстав для творення метафор різного роду, зокрема імпліцитної паронімістичної метафори, які можуть бути створені на підставі тільки в українській мові наявної полісемантики тих або інших слів, які беруть участь у створенні метафори, та які можуть бути створені на підставі тільки в українській мові наявній паронімістичності тих або інших слів, які беруть участь у творенні метафори. Якщо названих вище етнографічних /етнографічного субстрату/ та мовних підстав у того або іншого, крім українського, етносу не існує, це означає, що даний казковий мотив є запозиченням від того етносу, в якого ці підстави існують. Це стосується як віддалених етносів і мов, так і тих, що знаходяться по сусідству та є у той чи інший спосіб спорідненими із українським етносом.

7. Виснувані нами у процесі аналізу тих або інших казкових мотивів певні аспекти українського обряду сватання є в той же час і закодованими положеннями нашої Правди і тому в цьому полягає телеологія казки. Запропонована нами

методика дослідження української казки дозволяє декодувати положення нашої Правди, які також не суперечать ні справжньому змісту казкових мотивів, ні комплексу аспектів українського обряду святання.

8. В останній частині кожного розділу нашої роботи ми наводимо паралелі до різного роду поетичних трансформацій, які містяться у казці, що їх ми відносили серед загадок, поетика яких аналогічна до поетики казки. Те, що казка є результатом поетичної трансформації, посередньо підтверджується аналогічною трансформацією, яку ми бачимо в загадці, що є іще одним, поряд із названими вище етнографічним та мовним, доказом того, що українська народна казка є українською народною казкою, а казки інших народів, носіїв іншої етнографічної культури та іншої структури мови, є різномовними варіантами української народної казки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова Г. О. До питання про специфіку утворення та вживання метафори у текстах реклами: на матеріалі сучасної англійської мови. // Мовознавство. - 1979. - №6 /78/. - С. 59-62.
2. Адрианова-Перетц В. Символика сновидений Фрейда в свете русских загадок. // Академику Н. Я. Марр. - Москва-Ленінград. - 1935. - С. 497-505.
3. Балади. Родинно-побутові стосунки /Упорядк. О. Дей, А. Ясенчук, А. Іваницький. - Київ: Наукова думка, 1988. - 528с.
4. Бандура О. М. Теорія літератури. - Київ: Радянська школа. - 1969. - 288с.
5. Бріцина О. Ю. Неповторність мови народної казки. // Українська мова та література в школі. - 1983. - №5. - С. 48-54.
6. Весілля: У 2кн. /Упорядк. М. Шубравська. - Київ: Наукова думка, 1970. - Кн. I. - 449 с.; Кн.2. - 473 с.
7. Великорусские сказки Пермской губернии. Сборник Д. К. Зеленина. - Москва: Правда, 1991. - 544 с.
8. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. -Київ: Мистецтво, 1995. - 336 с.
9. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. -Київ: Либідь, 1993. - т.I. - 392 с.
10. "Дерев" яне чудо: Народні казки /Вступ. стаття, упоряд., підгот. текст. та прим. О. Дяя/. - Ужгород: Карпати, 1981. -208 с.
11. Дідо-всевідо:Закарпатські народні казки /Упорядк. П.В. Лінтура. - Ужгород: Карпати, 1969. - 240 с.
12. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка. - Київ: Вища школа, 1987. - 128 с.
13. Загадки. Упор. Г. Березовський. - Київ: Вид-во АН УРСР,1962. - 511 с.
14. Культура і побут населення України: Навч. посібник/ В.І. Наулко, Л.Ф. Артиох, В.Ф. Горленко та ін., Київ: Либідь, 1991. - 232 с.
15. Курило О. Матеріали до української діялектології та фольклористики. - Київ: З друкарні Всеукраїнської Академії Наук, 1928. - 135 с.
16. Литвинова П. Весільні обряди і звичаї у селі Землянці Глухівського повіту у Чернігівщині. // Матеріали до українсько - руської етнології. - Львів. - 1900. - т. III. - с. 70-173.
17. Лингвистический энциклопедический словарь. - Москва: Советская энциклопедия, 1990. - 685 с.
18. Літературознавчий словник-довідник /Р.Т. Гром"як, Ю.І. Ковалів та ін./ - Київ: ВЦ

«Академія», 1997. - 752 с.

19. Малорусские сказки, предания, пословицы и поверья, записанные И.И. Манжурой в Екатеринославской губ. // Сборник Харьковского историко-филологического общества. - Харьков. - 1894. - Т. VI, вып. 2. - с. 161-197.
20. Народные русские сказки А.Н. Афанасьева в трех томах. - Москва: Государственное изд-во художественной литературы, 1957. - Т. I. - 516 с. - Т. 2. - 512 с. - Т. 3. - 572 с.
21. Народные южнорусские сказки. Издал И. Рудченко. - Киев, 1870. - Вып. II. - 209 с.
22. Новий тлумачний словник української мови. У чотирьох томах. -Київ: Аконіт. - 1999. - т. 1. - 912 с. - Т. 2. - 912 с. - Т. 3. - 928 с. - Т. 4. - 944 с.
23. Паремиологические исследования. - Москва: Наука, 1984 - 320 с.
24. Пропп В. Я. Русская сказка. - Ленинград: Изд-во Ленинградск. ун-та, 1984. - 336 с.
- ✓ 25. Пропп В. Я. Фольклор и действительность. Избранные статьи. -Москва: Наука, 1976. - 326 с.
- ✓ 26. Семиліточка: Укр. нар. казки у записах та публ. письменників XIX - поч. ХХ століття /Упоряд., передм. і приміт. Л. Ф. Дунаєвської. - Київ: Веселка, 1990. - 319 с.
- ✓ 27. Сказки, пословицы и т. п., записанные в Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурою. // Сборник Харьковского историко-филологического общества. - 1890. - Т. II, вып. 2. - 129 с.
- ✓ 28. Словарь украинской мови: У 4 т. /Упор. Б. Грінченко. - Київ: Наукова думка, 1996. - Т. I. - 494 с.; т.2. - 588 с.; Т. 3. - 516 с.; Т.4. - 616 с.
- ✓ 29. Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка / сост. Л.Г Бараг, И.П. Березовский, К.П. Кабашников, Н.В. Новиков. - Ленинград: Наука, 1979. - 438 с.
- ✓ 30. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. - 2-е вид. / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артиюх, Т.В. Косміна та ін. -Київ: Либідь, 1994. - 256 с.
- ✓ 31. Українська народна поетична творчість, - Київ: Радянська школа, 1965. - 420 С.
- ✓ 32. Українські народні казки, легенди, анекdoti. /Упорядк. Галина Сухобрус і Вікторія Юрченко. - Київ: Держ. вид-во художн. літератури, 1958. - 544 с.
- ✓ 33. Українські народні пісні. Календарно-обрядова лірика /вступн. стаття, упорядк., підготовка текстів та прим. О.І. Дея/ - Київ: Держ. вид-во художн. літер- ри, 1963. - 270 с.
- ✓ 34 . Українські народні пісні. Родинно- побутова лірика. /Вступн. стаття, упорядк., підготовка текстів та прим. Г.К. Сидоренко. -Київ: Дніпро, 1964. - 588 с.
- ✓ 35. Українські приказки, прислів'я і таке інше /Уклад М. Номис. -Київ: Либідь, 1993 - 768 с.
- ✓ 36. Фольклор русского населения Прибалтики. - Москва: Наука, 1976 - 246с.
- ✓ 37. Фразеологический словарь украинской мови //Уклад.: В.М. Білоноженко та ін. - Київ: Наукова думка, 1999. - 984 с.
- ✓ 38. Чарівна квітка: Укр. нар. казки з-над Дністра./Запис, упоряд., приміт. та слов. М.А. Зінчука. - Ужгород: -Карпати, 1986. - 301 с.
- ✓ 39. Этнография восточных славян. Очерки традиционной культуры. - Москва: Наука, 1987. - 558 с.
- ✓ 40. Языковая номинация. - Москва: Наука, 1977. - 438 с.

ПОМІЧЕНІ ПОМИЛКИ

МАЄ БУТИ:

- с. 10, р. 11 згори – старостів;
- с. 10, р. 19 згори – значення;
- с. 10, р. 7 знизу – є;
- с. 12, р. 10 згори – зустрічається;
- с. 14, р. 11 знизу – подібно;
- с. 15, р. 18 згори – значенням;
- с. 15, р. 20 згори – значенням;
- с. 18, р. 11 знизу – своїми;
- с. 28, р. 8 згори – засівають;
- с. 31, р. 16 знизу – комори;
- с. 35, р. 2 знизу – належно;
- с. 37, р. 17 знизу – комори;
- с. 39, р. 1 знизу – р.;
- с. 40, р. 1 знизу – поведін-;
- с. 40, р. 8 зн. – що;
- с. 42, р. 6 зн. – в ній, / вигляді, ;
- с. 42, р. 8 зн. – /10, с. 31-40/; ;
- с. 44, р. 22 зг. – насильників;
- с. 46, р. 18 зн. – іше;
- с. 47, р. 4 зн. – етапи,;
- с. 49, р. 13 зн. – розжареній;
- с. 49, р. 13 зн. – Завдання;
- с. 50, р. 4 зг. – ведуть;
- с. 51, р. 5 зг. – Казки – це епічні;
- с. 53, р. 4 зн. – Коломийченка;
- с. 53, р. 4 зн. – що;
- с. 53, р. 8 зн. – с. 68;
- с. 53, р. 17 зн. – що;
- с. 54, р. 12 зн. – щоб;
- с. 55, р. 1 зн. – випадку це;
- с. 55, р. 7 зн. – «брáти / рушники/»;
- с. 55, р. 7 зн. – «братý»; «взяти;
- с. 55, р. 5 зг. – тý» с;
- с. 55, р. 5 зг. – слова «брáти»;
- с. 55, р. 6 зг. – «брáти рушни-»;
- с. 55, р. 10 зг. – дієслово «брáти»;
- с. 55, р. 11 зг. – іменником “братý”;
- с. 55, р. 17 зг. – “брáнським”;
- с. 55, р. 17 зг. – “брáнський”;
- с. 55, р. 18 зг. – “брáти”;
- с. 56, р. 5 зг. – у своєму;
- с. 56, р. 15 зг. – вони вже;
- с. 57, р. 6 зн. – «брáти» і « братý»;

ПОМІЧЕНІ ПОМИЛКИ

МАЄ БУТИ:

- с. 57, р. 20 зн. – «брáти рушники»; ;
- с.59, р.13 зн. –пов’язаний, природно,;
- с.59, р. 18 зн. – Носій української міфопоезії;
- с. 60, р. 17 зн. – або приходять;
- с. 62, р. 8 зг. – Р.А. Скалецький;
- с. 62, р. 17 зг. – Як я бачу;
- с. 62, р. 13 зн. – Катеринославщини;
- с. 63, р.15 зн. – такий був;
- с. 64, р. 17 зг. – А ї матінка;
- с. 64, р. 25 зг. – та й торгувати;
- с. 65, р. 8 зг. – щоб той;
- с. 65, р. 12 зг. – антропоморфна;
- с. 67, р. 7 зг. – з тієї причини;
- с. 67, р. 12 зг. – випікається;
- с. 67, р. 18 зг. – по черіні;
- с. 68, р. 12 зг. – а перед цим;
- с. 68, р. 19 зг. – найближчих;
- с. 68, р. 14 зн. – /7, с. 160-165/;
- с. 69, р. 2 зг. – що;
- с. 69, р. 16 зг. – дієсловами;
- с. 69, р. 5 зн. – який;
- с. 70, р. 8 зг. – с.393/; ;
- с. 70, р. 3 зн. – царсьові зяті;
- с. 71, р. 8 зг. – видрати;
- с. 71, р. 11 зг. – а він;
- с. 71, р. 14зн. – коли дасте;
- с. 71, р. 17 зн. – воробія;
- с. 72, р. 25 зг. – пов’язаних;
- с. 73, р. 9 зг. – гіперболою;
- с. 76, р. 11зг. – цей звичай;
- с. 76, р. 17 зг. – І. Манжури;
- с. 77, р. 9 зг. – що є чужим;
- с.80, р. 10 зг. – того, що;
- с. 80, р. 3 зн. – мін «сватання»;
- с. 81, р. 12 зг. – у жодного;
- с.82, р. 17 зн. – мотивів;
- с. 82, р. 19 зн. – висновок;
- с. 83, р. 10 зн. – населення;
- с.83, р. 15 зн. – О.І. Дея;
- с. 84, р. 15 зг. – Пропп В.Я.;
- с. 84, р. 19 зг. – записанные;
- с. 84, р. 22 зг. – Вид-во АН УРСР, 1958

СОЛОВЕЙКУ, СВАТКУ, СВАТКУ,
"ДА ЧИ БУВ ТИ В САДКУ, В САДКУ?
ДА ЧИ БАЧИВ ТИ, ЯК МАК СІЮТЬ?"
"ОТТАК, ТАК СІЮТЬ МАК
І МОРКОВЦЮ-ПУСТЕРНАК,
ЗЕЛЕНАЯ ГИЧКА.
СВАТАЙ МЕНЕ, КОЗАЧЕНЬКУ,
ХОЧ І І НЕВЕЛЦЧКА".